

โรงเรียนวัดพระธาตุ: แหล่งความรู้ของเด็กพลัดถิ่นชาวไทใหญ่

ขณะที่โรงเรียนวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติถูกสร้างขึ้นในปีต่อมา (พ.ศ. 2543) ด้วยความคิดที่ต้องการให้ความรู้แก่เด็กๆ ลูกหลานคนไทใหญ่พลัดถิ่นที่อพยพเข้ามา โรงเรียนวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติจึงเป็นความร่วมมือของหลายฝ่าย ทั้งเจ้าอาวาส ผู้มอบที่ดิน คนในชุมชนบ้านต้นสูง และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ช่วยบริจาคเงินสนับสนุน อาหารกลางวันและเครื่องเขียน

“คนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยบางคนก็ไปอยู่กลางทุ่งนาหรืออยู่กับญาติหรือทำงานในสวน สัมแบบเข้าไปเียนกลับ ตอนช่วงที่พ่อแม่ออกไปทำงาน เด็กๆ ลูกหลานพวกเขาไม่ได้ทำอะไร ทางโครงการนี้ พร้อมทั้งพวกผู้ใหญ่ทั้งหลายก็คิดกันว่า น่าจะสอนหนังสือเด็กเหล่านี้โดยเฉพาะพวกที่เข้าโรงเรียนไทยไม่ได้ ก็เอามาสอนไว้ที่โรงเรียนวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติ มีนักเรียนประมาณ 180 คน ส่วนใหญ่เด็กๆ จะมาเรียนกัน ถ้างานไม่ค่อยมี เรียนกันวันจันทร์ถึงศุกร์ทั้งวันตั้งแต่ 8 โมงเช้าจนถึง 4 โมงเย็น มีครู 5 คน เป็นชาวไทใหญ่ทั้งหมด เรียนทั้งภาษาไทย ไทใหญ่และภาษาอังกฤษ” ศิลา พระประจำบวชวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติเล่าถึงจุดประสงค์ของโรงเรียนให้ฟัง

โรงเรียนวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติมีครูจำนวน 5 คน เป็นชาวไทใหญ่ 4 คน และเป็นพระ 1 คนเพื่อสอนหลักธรรม ส่วนครู 4 คนที่เหลือสอนภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และภาษาไทยใหญ่ ประกอบด้วย ครูใหญ่ 1 คน ครูไทใหญ่จากบ้านปิ่น 1 คน และครูจากบ้านต้นสูง 2 คน เปิดสอนวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 9.00-16.00 น. หยุดวันเสาร์-อาทิตย์และช่วงวันเข้าพรรษา รวมทั้งหยุดวันพระ เนื่องจากมีชาวบ้านมาจำศีลและใช้โรงเรียนข้างวัดพระธาตุ

สำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ โดยส่วนใหญ่ได้รับบริจาคจากองค์กรพัฒนาเอกชนบ้าง โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นโดยชาวไทใหญ่จากที่ต่างๆ ไม่ว่าในตัวเมืองเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ ยังได้เรียกรายเงินจำนวนหนึ่งจากพ่อแม่ของเด็กที่พอจะปันมาให้ทุกๆ เดือน รวมทั้งเงินเรียกรายจากชาวบ้านต้นสูงและชาวบ้านทั่วไป ที่ต้องการช่วยเหลือด้านการศึกษา “สำหรับเด็กๆ ลูกหลานชาวไทใหญ่เหล่านี้ หากพ่อแม่ของพวกเขาไม่หนีไปไหน ยังคงอยู่ที่นี้ ในปีที่สองหรือสาม เราอาจจะส่งเด็กที่อยากเรียนหนังสือต่อไปเข้าเรียนยังชั้นที่สูงๆ ขึ้น อย่างเช่น ไปเข้าโรงเรียนเวียงหาวได้ ” ลุงจันดา เล่าถึงแผนในอนาคต

สรุป

ชุมชนไทใหญ่บ้านต้นสูงคือกลุ่มคนชาวไทใหญ่ในรัฐฉานที่อพยพเข้ามาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา พวกเขาเมื่อก้าวข้ามพรมแดนแห่งรัฐชาติจากพม่าสู่ไทยพวกเขาได้คงอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ชุดใหม่ที่ซึ่งชุมชนไทใหญ่บ้านต้นสูงในฐานะชุมชนพลัดถิ่นไทใหญ่ตามแนวชายแดนต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความเป็นรัฐชาติไทย (Nation state boundaries) ที่วางอยู่บนกรอบของอธิปไตยเหนือดินแดนและผู้คนในดินแดนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ไม่ว่าจาก

ความพยายามควบคุมการเคลื่อนไหวของผู้คนเข้าออกดินแดน การตีตราแปะป้ายคนต่างด้าวจากชุดวาทกรรมสัญชาติ/พลเมือง คนไทย/คนต่างด้าว การไม่มีสัญชาติไทยรวมไปถึงในเงื่อนไขที่คนบ้านต้นสูงมีภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนมีรายได้ที่ขึ้นอยู่กับการรับจ้างไปเรื่อยๆ ตลอดจนเงื่อนไขของความไม่มั่นคงในชีวิตจากการที่บ้านที่อยู่อาศัยของพวกเขาตั้งอยู่ในเขตของกรมป่าไม้ที่ไม่รู้ว่าจะถูกย้ายไปเมื่อใด ฯลฯ

ภายใต้บริบทสถานการณ์เหล่านี้ ชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นบ้านต้นสูงได้ใช้ระยะเวลาอันยาวนานในการปรับเปลี่ยนและสร้างพลังต่อรอง โดยเลือกใช้พรมแดนความเป็นชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (Ethnic and cultural boundaries) ผ่านการปรับความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มต่างๆ ในทางศาสนา การร่วมในพิธีกรรม การสร้างและเป็นเจ้าศรัทธาวัดและคูแลพระธาตุ การผสมผสานวัฒนธรรมไทใหญ่กับวัฒนธรรมไทยเข้าด้วยกัน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจ เครือข่ายท้องถิ่นต่างๆ ทั้งแรงงานไทใหญ่อพยพ คนพื้นถิ่นบ้านเวียงห้วยและคนไทใหญ่ดั้งเดิม พระผู้ปฏิบัติธรรมจากภายนอก เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ รวมทั้งหน่วยราชการที่เข้ามาเกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกัน การเป็นพรรคพวก เป็นคนไทยเหมือนกัน ในแง่หนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่มาจากต่างแห่งต่างที่ได้สลายไปเมื่อเกิดชุมชนบ้านต้นสูงขึ้น และการสร้างชุมชนได้ทำให้ “ความเป็นชุมชน” ในเครือข่ายความสัมพันธ์การร่วมมือกับหลายกลุ่ม ตลอดจนการวางตัวเป็นชุมชนที่ดี การให้ความช่วยเหลือแก่รัฐและการจัดวางตัวเองในเวทีศาสนาได้ทำให้การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์และการจัดวางตัวตนในบ้านใหม่ในบริบทความสัมพันธ์ชุดใหม่มีความเป็นไปได้สูงในแง่ที่ว่าทำให้พวกเขาในฐานะชุมชนพลัดถิ่นมีทางเลือกในการจัดการกับชีวิตตัวเองได้ในระดับหนึ่ง

บทที่ 9

พระธาตุสมเด็จพระนเรศวร: ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์

เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ อาจไม่ใช่เพียงภาพที่มองเห็นหรือเป็นเรื่องราวทั่วไปที่บอกที่มาที่ไปของคนกลุ่มหนึ่ง ๆ เท่านั้น แต่เหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ อาจเป็นการตั้งใจของคนกลุ่มหนึ่งในบริบทสถานการณ์ชุดหนึ่งที่หยิบยกเรื่องราวประวัติศาสตร์เหล่านั้นมาตีความในลักษณะที่มีนัยต่อชีวิตทางสังคมของคน การเลือกและหยิบยกเอาประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้นขึ้นมาได้กลายมาเป็น “ความจริง” (Real history) หรือกลายมาเป็นประวัติศาสตร์ของคนกลุ่มนั้นๆ เพื่อใช้สร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน (Historical consciousness) ในบริบทสถานการณ์ชุดหนึ่ง ๆ ที่คนกลุ่มนั้นๆ ประสบร่วมกัน (Tapp 1989: 175)

ในบทนี้ต้องการนำเสนอ“พระธาตุสมเด็จพระนเรศวร” ในฐานะสัญลักษณ์ของการสร้างประวัติศาสตร์ร่วมระหว่างรัฐไทย กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ และชาวไทใหญ่พลัดถิ่น โดยในบริบทที่รัฐไทยหัวนเกรงต่อภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ทั้งจากจีนและพม่า การมีศึกสงครามประปรายในช่วงทศวรรษที่ 2500 รัฐไทยได้ค้นหาวีรบุรุษในประวัติศาสตร์ไทยเพื่อรวมศูนย์และสร้างกำลังใจให้เกิดขึ้น สมเด็จพระนเรศวรเป็นหนึ่งใน “สัญลักษณ์” ที่ถูกนำมาดองย้ำให้เกิดกำลังใจ ความหึกเหิม โดยเฉพาะในกลุ่มทหารไทย ขณะที่ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นในบริบทที่ชาวไทใหญ่มีความขัดแย้งทางการเมืองและการพลัดที่นาคาที่อยู่จากบ้านเกิดของตัวเองทั้งในกลุ่มคนไทใหญ่ที่เป็นกองกำลังกู้ชาติและชาวบ้านที่เข้ามาเป็นแรงงานพลัดถิ่นในประเทศไทย กลุ่มคนเหล่านี้ได้พยายามปรับเปลี่ยนชีวิต แสวงหาหนทางอยู่รอด ด้านหนึ่ง พระธาตุ (สมเด็จพระนเรศวร) ได้กลายเป็นที่เคารพนับถือสักการะในหมู่บ้านสามัญชนโดยเฉพาะชาวบ้านที่นับถือพุทธ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง พระธาตุสมเด็จพระนเรศวรได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกรื้อฟื้นขึ้นเพื่อสร้างประวัติศาสตร์ร่วมกันระหว่างรัฐไทยกับกองกำลังไทใหญ่และชาวบ้านแรงงานพลัดถิ่นไทใหญ่

อย่างไรก็ตาม ในบทนี้จะพิจารณาการใช้สัญลักษณ์อื่นๆของชาวไทใหญ่พลัดถิ่น ทั้งกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ไปจนถึงแรงงานกลุ่มไทใหญ่พลัดถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกและความมีตัวตนของกลุ่มผ่านการสร้างและรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ขึ้นมา ดังเช่น การนำวีรบุรุษและผู้มีความรู้อย่างเจ้าเสือข่านฟ้า เจ้าครูหมอไคและพระธาตุสมเด็จพระนเรศวรมาเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงคนไทใหญ่และต่อสาธารณะ

จากเสือข่านฟ้าถึงครูหมอไค: การสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่

งานศึกษาวิจัยที่ผ่านมา เช่น เรณู (2541) วันดี (2545) เกี่ยวกับการมองอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ผ่านการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ได้อ้างอิงถึงการเลือกหยิบเรื่องราวและประวัติศาสตร์บางชุด

อย่างเช่น ครูหมอโต-ผู้รู้ที่ได้รับการเคารพนับถือในหมู่ชาวไทใหญ่ เจ้าเสื่อข่านฟ้า-กษัตริย์วีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ยุคหนึ่งของอาณาจักรไทใหญ่ รวมไปถึงพระนเรศวร-กษัตริย์นักรบผู้ชนะพม่า ในบริบทที่ไทใหญ่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับรัฐบาลทหารพม่าตั้งแต่ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา และในสถานการณ์ที่กองกำลังกู้ชาติได้กลายเป็นรัฐกันชนให้แก่ประเทศไทยกับพม่าซึ่งจะขอนามาสรุปลงดังนี้

เสื่อข่านฟ้า: กษัตริย์นักรบของกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่

วันดี (2545) ได้หยิบเอกสารงานหลักๆ เกี่ยวกับเจ้าเสื่อข่านฟ้า 3 ชิ้นที่เขียนขึ้นต่างกรรมต่างวาระ คือ พงสาวดารเมืองไท (เครือเมืองกูเมือง)แต่งโดยเจ้าพระยาธรรมาเด่ พระภิกษุชาวไทใหญ่เมื่อสองร้อยปีที่ผ่านมา ประวัติศาสตร์ไทใหญ่(พื้นที่ตอนกลาง)แต่งโดยเจ้าฟ้ายันแสนหวิและนันทสิงห์ ชาวไทใหญ่ได้เรียบเรียงขึ้นใหม่เสร็จสิ้นเมื่อปีพ.ศ. 2521 และเล่มสุดท้ายคือประวัติเจ้าเสื่อข่านฟ้า ที่แต่งโดยอดีตทหารไทใหญ่ที่บ้านเปียงหลวงเมื่อปีพ.ศ. 2538

ทั้งสามเล่มนี้ วันดี (2545) ได้วิเคราะห์กระบวนการเลือกสรรจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่ที่ชาวไทใหญ่ใช้ประวัติศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในกลุ่มชาวไทใหญ่ด้วยกันเพื่อต่อสู้เรียกร้องเอกราชคืนจากรัฐบาลทหารพม่า

โดยเนื้อหาสาระของทั้งสามเล่มดังกล่าวได้กล่าวถึงเจ้าเสื่อข่านฟ้าในฐานะผู้สร้างอาณาจักรแผ่นดินไทใหญ่ให้เป็นปึกแผ่น และเป็นกษัตริย์นักรบที่ยิ่งใหญ่ผู้มีความสามารถในการรบเหนือจีนและพม่า วันดีสรุปว่า งานเอกสารทั้งสามเล่มเกี่ยวกับเจ้าเสื่อข่านฟ้าที่มองเจ้าเสื่อข่านฟ้าในฐานะกษัตริย์ผู้สร้างแผ่นดินไทใหญ่ให้เป็นปึกแผ่นคือการผลิตซ้ำทางประวัติศาสตร์ในบริบทของความขัดแย้งระหว่างชาวไทใหญ่กับพม่าและจีน ที่ชาวไทใหญ่ต้องการแผ่นดินและเอกราชคืนจากจีนและพม่า การผลิตซ้ำทางประวัติศาสตร์ด้วยเรื่องราวของเจ้าเสื่อข่านฟ้าที่มีภาพของพระเจ้าแผ่นดินนักรบ ผู้สร้างแผ่นดินไทใหญ่ให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง มีเอกราชปกครองตนเองนี้เป็นไปเพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งการต่อสู้เรียกร้องเอกราชจากรัฐบาลทหารพม่าให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวไทใหญ่ด้วยกัน

ครูหมอโต: จากสัญญาะแห่งการต่อสู้สู่ผู้ดูขายการท่องเที่ยว

งานศึกษาเรื่อง “ไท” โดยเรณู ธรรมาเมศร์ (2541: 366-373) ได้ทำการศึกษางานปอขครูหมอโต หรือนงานบุญประเพณีครูหมอโตเอาไว้ทั้งงานปอขครูหมอโตที่ประเทศพม่าและในประเทศไทย โดยในประเทศไทยนั้น งานศึกษาของเรณู (2541) ชี้ว่างานปอขครูหมอโตที่เกิดขึ้นที่บ้านใหม่หมอกจ้ามมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระตุ้นจิตสำนึกของคนไทใหญ่ในเรื่องการกอบกู้เอกราชต่อสู้กับพม่า ในที่นี้จะขอนำเสนอรายละเอียดและข้อสรุปคร่าวๆ ตลอดจนการได้ไปสัมภาษณ์เพิ่มเติมและสังเกตการณ์งานปอขครูหมอโตในปัจจุบัน (พ.ศ. 2547) ที่บ้านใหม่หมอกจ้าม

“ครูหมอ” สำหรับคนไทใหญ่ หมายถึงครูผู้เชี่ยวชาญ มีวิชาความรู้ อย่างเช่น ครูถัก หรือผู้เชี่ยวชาญการเขียนตัวหนังสือรับจ้างเขียนหนังสือ ครูหมอยา ครูหมอช่างแต้มร่าง หรือจิตรกร ครูหมอ

ยังหมายถึงบรรดาผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการใช้วิชาความรู้ ช่าง งานศิลปะ ที่มีความเชี่ยวชาญจนถึงขั้นสอนผู้อื่นได้และเขียนตำราออกมาสอนใจคนทั้งทางโลกและทางธรรมได้

ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ที่มีการรบบูงกันระหว่างทหารพม่าและชาวไทใหญ่และในเวลาต่อมาที่รัฐบาลทหารพม่าใช้นโยบาย “การทำให้เป็นพม่า” (Burmanization) วัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในพม่าถูกทำลายไปอย่างมากมาย ซึ่งรวมไปถึงหนังสือ ตำรับตำรา วิชาความรู้ที่เขียนโดยครูหมอหลายต่อหลายคนซึ่งชาวไทใหญ่ในประเทศพม่าได้ให้ความเคารพนับถือมาตั้งแต่อดีตยาวนานหลายร้อยปี ตลอดจนสรรพวิชาต่างๆ ตำราการเรียนการสอนที่ครูหมอเหล่านั้นได้ประสิทธิประสาทและคิดค้นสร้างความรู้ให้แก่ลูกหลานชาวไทใหญ่อีกต่างถูกพม่าเผาทำลายไปมากมาย นอกจากนี้ การเริ่มใช้นโยบาย “การทำให้เป็นพม่า” รัฐบาลทหารพม่าได้บังคับให้ชาวไทใหญ่และทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเรียนหนังสือด้วยภาษาพม่าเป็นภาษาหลัก ห้ามเรียนภาษาของกลุ่มตัวเอง ทำให้เกิดการกีดกันการศึกษาวัฒนธรรมของคนไทใหญ่ในพม่ามากขึ้น ทำให้สูญเสียด้านวิชาการและรากทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวเองไป

จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ 2500 ในประเทศพม่า ลุงขุนมหาอุคาสร้อย ครูหมอลี้กไท (ผู้เชี่ยวชาญการเขียนตัวหนังสือไทใหญ่) คนหนึ่ง (ผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดงานปอยครูหมอไคที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม) ซึ่งขณะนั้นอาศัยอยู่ที่เมืองตองจีได้ทำการสืบค้นประวัติครูหมอลี้กและที่ฝังศพของครูเหล่านั้นเพื่อสร้างสถูปครอบและจัดงานครูหมอลี้กไทเพื่อยกย่องครูหมอ ซึ่งเท่าที่ลุงขุนมหาอุคาสร้อยสามารถรวบรวมประวัติความเป็นมาของครูหมอไคในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เจ้าธัมมะคันนะ จะเรนาอ่อน เจ้ากาเสื่อ เจ้ากอหลี่ เจ้าหน่อคำ เจ้าอำมาตย์หลวง เจ้าต่างหลวงบ้านอ่าย เจ้าบระแคะ จะเรป้าง หมู เจ้าวันนะญวน เจ้าคำก่าตันจุง เจ้าป้างญาพอกะ นางกู่คำ เป็นต้น

ระยะแรกๆ การจัดงานวันครูหมอลี้กไทหรือปอยครูหมอลี้กไทในประเทศพม่า แยกจัดเป็นรายหมู่บ้านหรือเมืองที่เป็นที่ฝังศพของครูหมอที่เมืองนั้นๆให้การนับถือ สำหรับครูหมอที่ได้รับการจัดงานปอยคนแรกๆ คือ “งานปอยครูหมอเจ้ากาเสื่อ” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2504 ที่เวียงเลา เขตเมืองนายน และงานปอยครูหมอเจ้ากอหลี่ (โกลิยะ) ปีต่อมา พ.ศ. 2505 ชาวไทใหญ่เมืองกึ่งได้ร่วมกันจัดงานปอยครูหมอเจ้าหน่อคำ, ปี พ.ศ. 2506 ชาวไทใหญ่ได้จัดงานปอยครูหมอเจ้าอำมาตย์หลวงเมืองหนองที่เวียงจอกแม

ต่อมาในปีพ.ศ. 2508 คณะกรรมการจัดงานวันครูหมอลี้กไทเมืองตองจีได้ประชุมตกลงกันเพื่อจัดงาน “ปอยครูหมอลี้กไท” ให้เป็นงานใหญ่ร่วมกัน ที่ประชุมตกลงว่าซึ่งมีลุงขุนมหาอุคาสร้อยและจายของทุน อดีตกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่และผู้นำบ้านใหม่หมอกจ๋ามได้เลือกเอาวันเกิดของเจ้ากาเสื่อคือ ขึ้น 1 ค่ำเดือน 12 เป็นวันจัดงาน โดยพ.ศ. 2511 เป็นปีแรกที่จัดงานปอยครูหมอไคร่วมกันที่เมืองตองจี และจากนั้นมาจัดติดต่อกันมาเรื่อยๆ ต่อมาพระภิกษุตามหัวเมืองต่างๆ ที่ห่างไกลออกไปได้นำรูปแบบวิธีการจัดงาน “ปอยครูหมอลี้กไท” ไปจัดที่เมืองต่างๆ

ส่วนกิจกรรมในงานปอยครูหมอไตในรัฐฉานประเทศพม่ามีกิจกรรมหลักๆ 3 ส่วน ได้แก่ ด้านแรก เป็นงานทางศาสนาโดยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ครูหมอลักไท การฟังเทศน์ ฟังธรรม ด้านที่สอง คือ การกล่าวสวดอิศฺฐหมอ การสนทนาเรื่องภาษาและวรรณกรรมของครูหมอ ฟังหมอความขบถำนำ เล่าเรื่องประวัติอักษรไท อภิปรายเปรียบเทียบอักษร และด้านที่สามคือ งานรื่นเริงบันเทิงจากการละเล่น ทั้งฟ้อนนกกินรา กินรี ฟ้อนโต ฟ้อนลายมิด ลายหอก ลายดาบ ลายค้อน และสิ่งบันเทิงต่าง ๆ

สำหรับงานปอยครูหมอไตในประเทศไทยที่จัดขึ้นที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม อ.แม่อาว จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ตามข้อมูลของ เรณู (2541) ระบุว่าผู้ที่ริเริ่มหลักๆ ก็คือลุงขุนมหาอุคำสร้อย ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการจัดงานปอยครูหมอไตที่เมืองดองจี ประเทศพม่า และก้านันแสง ซึ่งท่านทั้งสองเป็นอดีตแนวร่วมกองกำลังทหารกู้ชาติไทใหญ่ งานปอยครูหมอไตที่บ้านใหม่หมอกจ๋ามจัดขึ้นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2518 โดยจุดประสงค์ที่กล่าวไว้แก่สาธารณะก็คือ เพื่อเป็นการไหว้ครูหมอไตและรำลึกถึงบุญคุณครูบาอาจารย์ที่ได้ประพันธ์เรื่องราวต่างๆ ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาหาความรู้ อีกทั้งได้รักษาจารีตประเพณีเดิมไม่ให้สาบสูญไป

อย่างไรก็ตาม ตามการวิเคราะห์ของ เรณู อรรถาเมษฐ์ (2541 : 366-373) เชื่อว่าจุดประสงค์ของการงานปอยครูหมอไตที่บ้านใหม่หมอกจ๋ามเป็นไปเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของคนไทใหญ่ด้วย (เรณู 2541: 366-373) ทั้งนี้ เป็นเพราะคนบ้านใหม่หมอกจ๋ามโดยส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์ของการตั้งบ้านที่เกี่ยวข้องกับกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ทั้งสิ้น โดยบ้านใหม่หมอกจ๋าม หรือที่เดิมรู้จักกันชื่อ บ้านโป่งป้อมก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2506 เกิดขึ้นจากกลุ่มพ่อค้าวัวต่างชาวไทใหญ่จากเชียงรายอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ก่อน จากนั้นชาวไทใหญ่จากท่าดอนและกลุ่มแนวร่วมกองกำลังกู้ชาติได้อพยพตามเข้ามา เพราะเหตุผลของการต่อสู้กันในช่วงระหว่างนั้น โดยในปีพ.ศ. 2506 เจ้านางเฮือนคำ (ชายาของเจ้าฟ้าส่วยได้ประธานาธิบดีคนแรกของพม่า) ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่ม Shan State Army (SSA) เสด็จมาที่เมืองฝางเพื่อนำกลุ่ม SSA มาเจรจากับทหารพม่าที่นั่น แต่ได้เกิดการต่อสู้กันขึ้นที่บ้านน้ำยอน แล้วกลุ่ม SSA หนีพ่ายเข้ามาทางท่าดอน นายทหารไทยจากเมืองฝางจึงแนะนำชาวบ้านแถบบ้านยอน ท่าดอนอพยพหนีไปหาที่ใหม่ห่างจากเขตปะทะแถบสะพานท่าดอน ซึ่งก็คือบ้านใหม่หมอกจ๋ามปัจจุบัน เมื่อตั้งชุมชนเป็นหลักแหล่ง กลุ่มชาวบ้านที่ร่วมรบกับกลุ่มหนุ่มศึกหาญและกองทัพไตค้อยๆ สลายตัวเป็นชุมชนชาวบ้านไทใหญ่ในที่สุด (ปราณี 2528: 429-433)

ในปีแรกของการจัดงานปอยครูหมอไต เรณู (2541: 366-373) ให้รายละเอียดว่า งานปอยครูหมอไตมีเป้าหมายเพื่อจะเชื้อเชิญชาวไทใหญ่ในจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทยมาประชุมพบปะหารือกันในวันชาติไต (วันเครือไต) คือวันที่ 7 กุมภาพันธ์ แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวไทใหญ่ในประเทศไทย เพราะเกรงอำนาจทางการเมืองและไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ดังนั้นในปีต่อมา ทางคณะกรรมการจึงปรับวิธีการโดยจัดให้มีการชุมนุมชาวไตในพิธีไหว้ครูหมอไต และสามารถจัดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับเนื้อหาของงานหลักๆ มีลักษณะคล้ายกันกับการจัดงานปอยครูหมอไตในเมืองตองจี รัฐฉาน ประเทศพม่า คือมี 3 กิจกรรมหลักเช่นกันคือ ด้านแรกเป็นงานพิธีกรรมทางศาสนา การถวายอาหารพระ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ครูหมอ และการให้ทาน, ด้านที่สองเป็นพิธีกรรมการไหว้ครูหมอ โดยกล่าวถึง ประวัติความเป็นมา อานลัก ถ่อมธรรม และด้านที่สามเป็นงานการละเล่น ความบันเทิง ทั้งจากวัฒนธรรมไทใหญ่ การฟ้อนรำก กิรา กิรี ฟอนโต ซึ่งมีการแสดงจากหมู่บ้านไทใหญ่จากหลายแห่งมาเข้าร่วม

คณะกรรมการจัดงานวันครูหมอไตปีพ.ศ. 2532 กล่าวไว้ว่า งานวันครูหมอไตสืบเนื่องมาจากแนวปฏิบัติของชาวไตในการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่องูครูอาจารย์ที่ได้สร้างสมศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ให้กับคนรุ่นหลัง

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เคยร่วมงานกับเจ้าน้อยชอยันตะ ผู้นำกลุ่มกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่เล่าให้ฟังถึงประวัติและที่มาของการจัดงานครูหมอไตว่า “งานปอยครูหมอไต ว่ากันจริงๆ มันเริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2514 ปีเดียวกับที่เฮลิคอปเตอร์ตกที่ทุ่งใหญ่นเรศวร โดยหม่อมเจ้าปรีดิเกษมศรีที่ขึ้นมาทำสวนที่เมืองฝางได้เห็นประเพณีวัฒนธรรมคนไตในงานปอยต่างๆ ขึ้นที่นี้ หม่อมเจ้าก็เลยเห็นดีเห็นงามอยากให้ไปจัดพิธีกรรมการแสดงวัฒนธรรมไทใหญ่กันขึ้น ก็เลยริเริ่มคิดที่จะรวมให้ไทใหญ่ไปทำพิธีกรรมที่ไหนสักแห่งหนึ่ง จึงตกลงกันว่าน่าจะจัดขึ้นเพื่อแสดงวัฒนธรรมคนไทใหญ่ที่สวนลุมพินี ในกรุงเทพเป็นครั้งแรก ตอนนั้นการแสดงวัฒนธรรมชาวไทใหญ่อาจเป็นการแสดงและพิธีกรรมแบบรวมๆ ไม่เฉพาะเจาะจงที่การไหว้ครูหมอไตอย่างเดียว ชาวไทใหญ่แถวเมืองฝาง แม่อาข ทำตอนก็เห็นดีเห็นงามด้วย ก็ขึ้นกันขึ้นรถไปกรุงเทพ แล้วไปพักที่วัดคอนไทใหญ่¹ เพราะงานนี้เป็นการจัดงานรวมชาวไทใหญ่ครั้งแรกเป็นทางการในกรุงเทพ ปรากฏว่าสามารถดึงชาวไทใหญ่จากทั่วทุกสารทิศมาได้ ไม่ว่า ไทใหญ่จากฝาง เชียงราย อำเภอฟานและโดยเฉพาะจากจันทบุรี ซึ่งเป็นชาวไทใหญ่เหนือเดิมที่อยู่เมืองกุดที่อพยพไปหาบ่อทับทิมและทำพลอยที่จันทบุรี ซึ่งได้จัดติดต่อกันประมาณ 2-3 ปี (พ.ศ. 2514-2516) ต่อมาคณะกรรมการก็เห็นว่าจัดงานที่กรุงเทพน่าจะลำบาก เพราะว่าต้องรวมตัวกันและต้องเดินทางไกล ที่พักก็ไม่สะดวกมากนัก ก็เลยคิดว่าจะหาจุดจัดงานกันที่เมืองฝาง ซึ่งตอนนั้นเมืองฝางยังไม่เป็นอำเภอ เพื่อทำให้เกิดการรวมตัวของชาวไทใหญ่ ก็เลยคิดว่าจะจัดในวันครูหมอไตขึ้นมา ซึ่งกำหนดให้ตรงกับเดือน 3 ก็คือ เดือนตามประเพณีไต แต่ในรัฐฉานนั้น งานไหว้ครูหมอไตจัดขึ้นในเดือน 12 หลังจากนั้นก็ตกลงกันว่าจะจัดขึ้นที่บ้านใหม่หมอกจ้าม ในช่วงปีแรกๆ ถึงปีที่ 3 ก็มีชาวไทใหญ่มากจากหลายแห่งไม่ว่าจากกรุงเทพฯ แม่ฮ่องสอนมาร่วมกันอย่างคึกคัก แต่พอเริ่มครั้งที่ 3 งานชักเริ่มกร่อย”

¹ วัดคอนไทใหญ่ เป็นวัดดั้งเดิมชาวไทใหญ่ แต่ก่อนเขาเรียกว่า วัดคอนกะลา หรือคนไทยเรียก วัดคอนกุดล่า เพราะแต่ก่อนคนไทใหญ่ถูกเรียกว่ากะลา คืออินเดีย ซึ่งไทใหญ่สมัยก่อนไปขึ้นกับอังกฤษภายใต้การปกครองที่อินโดจีน ก็เลยถูกเรียกว่ากะลา

สอดคล้องกับที่ลุงสุนันดา จอกลง ประธานจัดงานปอยครูหมอไตคนปัจจุบัน เล่าว่า “เริ่มแรกๆ เราเชิญเจ้าครูหมอไต เชิญพี่น้องคนไทใหญ่มาร่วมกันทำศักดิ์นาคูปาตานเจ้าครูหมอ ตอนนั้นทางฝ่ายนักศึกษาก็เข้ามาด้วย และคิดว่าจะป็นงาน “ปอยวันไต” ก็ทำกันอยู่ 2 ปี พอเริ่มปีที่สาม ปอยวันครูหมอไต มันเริ่มลดคุณค่าของงานปอยยกย่องเจ้าครูหมอไตลงไปจริงๆ จุดประสงค์หลักคือ เราต้องการยกย่องเชิดชูในบุญคุณของเจ้าครู ปีหนึ่งก็ถวายทานให้แก่ท่านทั้งหมด และหวังจะเชิญคนไตมาร่วมกัน”

“ส่วนใหญ่เราจัดกันโดยชุมชนไทใหญ่และหัววัดไทใหญ่จาก 3 อำเภอคือ ไชยปราการ ผาง และแม่ฮ่อมมาร่วมกันปรึกษาหารือถึงการดำเนินงานในพิธี เจ้าครูหมอไต แล้วก็เชิญคนไตจากทั้งแม่ฮ่องสอน พาน เชียงแสนมาร่วมกัน” ลุงสุนันดาบอก

ปัจจุบันการก่อสร้างพิพิธภัณฑเจ้าครูหมอไตได้ดำเนินการเสร็จสิ้นตามความประสงค์ของคณะกรรมการที่ต้องการจะเก็บผลงานของครูหมอไตหลักๆจำนวน 8 คนเพื่อให้ลูกหลานชาวไทใหญ่และคนภายนอกได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมความรู้ของชาวไทใหญ่ ขณะทำงานปอยครูหมอไตที่บ้านใหม่หมอกจ๋ามยังคงจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในปีพ.ศ. 2547 การจัดงานและเนื้อหาสาระของงานยังคงเน้นไปที่กิจกรรมหลักๆ คือ การเทิดทูนครูหมอไต การกล่าวถึงผลงานของครูหมอไต และงานทางวัฒนธรรม ประเพณีและความบันเทิง กีฬาการแข่งขันและการละเล่นที่มีมากขึ้น มีชาวบ้านจากทั่วสารทิศเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันและสร้างสรรค์ความบันเทิงบนเวที

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันบ้านใหม่หมอกจ๋ามเริ่มเข้าสู่กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านใหม่หมอกจ๋ามกลายเป็นหนึ่งในหมู่บ้านชาวไทใหญ่ที่เป็นที่เชิดหน้าชูตาของการท่องเที่ยวที่บริเวณท่าดอนในการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวตามลำน้ำกกมักจะแวะเข้าไปจอดเรือเทียบท่าที่บ้านใหม่หมอกจ๋ามเพื่อแวะชมผ้าทอมือของกลุ่มแม่บ้าน กระจาดสาโครงการหลวง และพิพิธภัณฑเจ้าครูหมอไตที่บอกเล่าเรื่องราวและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่

เมื่อบ้านใหม่หมอกจ๋ามเริ่มเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับการท่องเที่ยวประกอบกับการเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้นำภายในหมู่บ้านได้ทำให้น้ำตาของบ้านใหม่หมอกจ๋ามเปลี่ยนไป (เรณู 2546) งานปอยครูหมอไตได้เปลี่ยนบทบาทไปมาก จากบ้านใหม่หมอกจ๋ามที่เคยมีบทบาททางการเมืองเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของคนไทใหญ่กับประเพณีวัฒนธรรมและนัยแห่งการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเอกราชได้เปลี่ยนไปสู่ภาพของงานประจำปีเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของตารางการท่องเที่ยวหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทางลำน้ำแมก

พระธาตุพระนเรศวร: การสร้างประวัติศาสตร์ร่วมของรัฐไทยกับชาวไทใหญ่

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่

เมื่อรัฐบาลทหารพม่า นำโดยนายพลอู นู ทำการปฏิวัติรัฐประหารนายพลอู่อองซานและละเมิดสนธิสัญญาปางโหลง เจ้าฟ้าชาวไทใหญ่และผู้นำสำคัญได้ร่วมกันก่อตั้งกองกำลังกู้ชาติขึ้น ที่เรียกว่ากลุ่มหนุ่มศึกหาญในปีพ.ศ. 2501 นำโดยเจ้าน้อยชอยันตะและเข้ามาตั้งฐานทัพในบริเวณเขตชายแดนไทยพม่า

กลุ่มกองกำลังกู้ชาติคงจะทำการศึกได้ดีหากไม่พบกับปัญหาความแตกแยกภายในกลุ่มกันเอง ปัญหาดังกล่าวกลายเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งในการกู้ชาติของชาวไทใหญ่ (ปราณี 2528, วันดี 2545) ด้วยเพราะหลายฝ่ายต่างมีความคิดเป็นของตนเอง จะเห็นได้ว่า ระหว่างปีพ.ศ. 2506-2539 ก่อนที่ขุนล่าจะวางอาวุธมอบตัวกับรัฐบาลทหารพม่า และก่อนที่เจ้าชอยคี่ผู้นำกองทัพอไทใหญ่คนปัจจุบันจะรวมตัวกับกลุ่มกองทัพรัฐฉาน (Shan State Army-SSA) และกลุ่มกองทัพรัฐฉาน (Shan State National Army -SSNA) เพื่อสร้าง Shan State Army's Southern Commander - SSA-South ในปีพ.ศ. 2540 นั้น กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่แตกออกเป็นกลุ่มต่างๆ มากมาย บางช่วงบางตอนมีความขัดแย้งมาก ขณะที่บางช่วงก็รวมตัวกันได้ อย่างเช่น ในช่วงกลุ่มหนุ่มศึกหาญแรกๆ เมื่อปีพ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) ก็มีการแยกตัวออกไปของกลุ่มนักศึกษาเพื่อจัดตั้งกองทัพเอกราชรัฐฉาน (SSIA) หรือในเวลาต่อมาพ.ศ. 2507(ค.ศ.1964) กลุ่มนักศึกษา SSIA ก็ไปร่วมมือกับเจ้ากองเจิงหรือนายพลโปโมเฮงจัดตั้งกลุ่มกองทัพรัฐฉาน (Shan State Army - SSA) มีมหาเทวีของห้วย เจ้าเฮือนคำเป็นผู้นำ ต่อมาปีพ.ศ. 2509 กลุ่มเจ้ากองเจิงก็กลับแยกตัวออกจาก SSA เพื่อสร้าง Shan United Revolutionary Army SURA. แล้วย้ายมาตั้งฐานทัพอยู่ที่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง ขณะที่กลุ่ม SSA ไปตั้งฐานทัพอยู่ทางตอนเหนือขึ้นไปแถบจังหวัดเชียงราย

ดังที่เรณู อรรถาเมศร์ (2546) เขียนเอาไว้ตอนหนึ่งว่า “ในช่วงหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปยังแถบเชียงรายปีพ.ศ. 2516 กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ได้เขียนรายงานกราบทูลพระองค์ว่า พระมหาเทวีเฮือนคำ ผู้นำกลุ่ม SSA ได้เสด็จมาที่เวียงฝางในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ไม่กล้าเข้าเฝ้า บอกว่า หนีมาแต่ตัว ถ้าบอกยากจนไม่มีอะไรถวาย จึงให้ชาวไตนำแต่รูปถ่ายไปถวายแทน” (เรณู 2546)

ส่วนนายพลโปโมเฮง ผู้นำกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SURA.) ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเข้ามาอาศัยอยู่ที่เปียงหลวงประมาณปีพ.ศ. 2509 ในยุคสมัยนี้ นายพลโปโมเฮงจับมือกับนายพลหลี่ เหวินฮวน ผู้นำกองทัพจีนคณะชาติที่ถอยร่นมาจากรัฐฉาน เพื่อสู้รบกับรัฐบาลทหารพม่ากับพรรคคอมมิวนิสต์จีน จากนั้นปีพ.ศ. 2527 นายพลโปโมเฮงได้ประกาศที่จะรวมกลุ่มกู้ชาติไทใหญ่ให้เป็นเอกภาพ ทางกลุ่มSURA. จึงได้รวมกับกองพลที่ 2 ของกลุ่ม SSA นำโดยเจ้าจ๋ามใหม่ ตั้งชื่อใหม่เป็น Tailand Revolutionary Army (TRA.) กลุ่มนี้ได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวใน

ภาวะสงคราม มีนายพลโปโมเฮง เป็นนายกรัฐมนตรีและมีการประชุมร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นสภาพัฒนาธิปไตย ในปีต่อมา (พ.ศ.2528) ขุนส่า ผู้นำกองทัพรัฐฉาน (Shan United Army- SUA.) ขอร่วมกลุ่มกับนายพลโปโมเฮงด้วย ทำให้สภาพัฒนาธิปไตยเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น กองทัพเมืองไต (Mong Tai Army -MTA) โดยมีนายพลโปโมเฮงเป็นผู้นำทางการเมือง ส่วนขุนส่าเป็นผู้นำทางการทหารและเศรษฐกิจ การตัดสินใจร่วมงานกันระหว่างนายพลโปโมเฮงกับขุนส่าและกลุ่มทหารไทใหญ่อื่นๆ เกิดขึ้นก็ด้วยเพราะนายพลโปโมเฮงเชื่อว่าชาวไทใหญ่ด้วยกันน่าจะพูดคุยตกลงกันได้ โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติดที่ตกลงกับขุนส่าว่าจะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของกองทหารที่ว่าจะควบคุมพ่อค้ายาเสพติดทั้งหมดเพื่อต่อรองกับชาวโลกว่า หากต้องการยุติปัญหายาเสพติด ก็จะต้องช่วยชาวไทใหญ่นำประเทศกลับคืนมา (วันดี 2545)

แต่การฉกฉวยตรงกันข้าม ขุนส่ากลับเก็บภาษียาเสพติดจากพ่อค้ายาเสพติดแพงขึ้น รวมไปถึงทำการค้ายาเสพติดด้วยตัวเอง ด้วยการอ้างว่าต้องการแสวงหารายได้เข้ากองทัพและจัดซื้ออาวุธ ยุทโธปกรณ์จำนวนมาก นายทหารและผู้นำไทใหญ่คนอื่นๆ ไม่ว่า พันเอกเจ้ายอดศึก พันโทก้านยอด และทหารภายใต้การบังคับบัญชาของผู้นำเหล่านี้เริ่มกลางแกลงใจต่อการก่อกำเนิดด้วยวิธีการค้ายาเสพติด จากนั้นพวกเขาได้เริ่มถอนตัวออกจากกองทัพเมืองไตและแยกไปตั้งกองกำลังของตนเอง กองทัพเมืองไตค่อยๆ ถดถอยลงเหมือนนายพลโปโมเฮงเสียชีวิตลงในปีพ.ศ. 2534 ส่วนขุนส่ามอบตัวกับรัฐบาลทหารพม่าใน 5 ปีต่อมาบนข้อตกลงที่ว่ารัฐบาลทหารพม่าจะไม่ส่งตัวขุนส่าไปขึ้นศาลที่สหรัฐอเมริกา แต่ให้ขุนส่าได้รับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหัวเมืองการค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เมื่อหมดยุคขุนส่าและกองทัพเมืองไต ขบวนการกู้ชาติไทใหญ่กลุ่มที่แยกตัวออกไปก่อนหน้านี้ ก็ได้เริ่มรวบรวมกำลังพลกันใหม่ ในปีพ.ศ. 2540 ขบวนการปฏิวัติรัฐฉาน (SURA.) ภายใต้การนำของพันเอกยอดศึกได้ประกาศดำเนินการต่อไป โดยเป็นพันธมิตรกับกลุ่มกู้ชาติไทใหญ่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกองทัพรัฐฉาน (Shan State Army-SSA) ที่มีเจ้าชายน้องเป็นผู้นำ กับ กลุ่มกองทัพรัฐฉาน (Shan State National Army -SSNA) ที่มีพันเอกก้านยอดเป็นผู้นำ และมีองค์กรทางการเมืองเรียกว่า Shan State National Organization -SSNO มีองค์กรทางการทหารเรียกว่า Shan State Army's Southern Commander - SSA-South ที่ประกาศตัวว่า ขบวนการกู้ชาติไทใหญ่ยึดมั่นในอุดมการณ์กู้ชาติ และไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

อันที่จริงความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มชาวไทใหญ่เกิดขึ้นมาช้านานแล้ว ตั้งแต่ในอดีต อาจมองเห็นได้จากความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างเจ้าฟ้าไทใหญ่กับราชวงศ์จักรีของไทย มีการติดต่อสัมพันธ์กันเรื่อยมา อย่างเช่น เจ้าฟ้าขุนศึกเมืองราย (เจ้าอินทรรพ) ซึ่งเคยเป็นพันธมิตรทหารบกให้กับกองทัพอังกฤษเมื่อครั้งอังกฤษปกครองรัฐฉานและพม่าและเคยเป็นกงสุลอังกฤษประจำเชียงใหม่ เจ้าฟ้าองค์นี้เคยเรียนที่โรงเรียนเทพศิรินทร์และได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดเทพศิรินทราวาสในความ

อุปถัมภ์ของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพที่รักใคร่ชอบพอกับเจ้าฟ้าก้อนแก้ว อินแถลง เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็ฯบิดาของเจ้าฟ้าขุนศึกเม็ญราย (ปราชญ์ 2528: 244)

ความสัมพันธ์อันดีและลักษณะความเป็นไต่ที่มีวัฒนธรรมสอดคล้องกันกับคนไทยถึงกับทำให้อังกฤษ เจ้าอาณานิคมที่ปกครองพม่าในเวลานั้นก่อนที่จะถอนอำนาจออกไปจากแผ่นดินพม่าได้ยื่นข้อเสนอแก่เจ้าฟ้าไทใหญ่ว่า ต้องการจะรวมรัฐฉานเข้ากับประเทศไทยหรือไม่ ดังที่หนังสือเหนือแคว้นแดนสยามได้บันทึกเอาไว้ว่า “ในยุคนั้นอังกฤษได้เสนอให้ผู้แทนชนชาติใดเลือกว่าจะเอาแนวทางใดระหว่างให้แยกปกครองอิสระ จะอยู่รวมกับพม่าหรือจะอยู่รวมกับประเทศไทย”

ข้อเสนอให้รวมกับประเทศไทยนั้นได้รับการพิจารณา โดยเจ้าฟ้าบางเมืองได้เดินทางมายังกรุงเทพเพื่อหารือกับจอมพลป.พิบูลสงคราม นายรัฐมนตรีไทยขณะนั้น แต่ก็มีเจ้าฟ้าบางคนไม่เห็นด้วยด้วยเหตุผลที่ว่า ประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพที่จะคุ้มครองและสร้างความเจริญให้กับคนไทใหญ่ในรัฐฉานได้ เพราะประเทศไทยในขณะนั้นเพิ่งแพ้สงครามมาหมาดๆ (ปราชญ์ 2528: 244)

ในช่วงเวลาที่กองกำลังไทใหญ่กำลังเรียกร้องแผ่นดินตัวเองคืนจากรัฐบาลทหารพม่าหลังปีพ.ศ. 2501 เป็นต้นมาเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับสถานการณ์ในประเทศไทยเองที่กำลังประสบปัญหาภัยคอมมิวนิสต์คุกคามทั้งจากแนวทางของประเทศจีนและในประเทศพม่ารวมไปถึงปัญหาเสียดินแดนแนวชายแดน ในแง่หนึ่ง กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ได้เป็นแรงสำคัญในการช่วยประเทศไทยแก้ปัญหาหลักๆ ดังกล่าว นโยบายรัฐกันชนเป็นแนวทางหนึ่งที่รัฐบาลไทยใช้กับกองกำลังไทใหญ่ในเขตชายแดนอย่างไม่เป็นทางการมาโดยตลอด

ความช่วยเหลือของรัฐบาลไทย โดยเฉพาะกองทัพไทยต่อกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยได้ช่วยปรับปรุงปฏิรูปกองทัพไทใหญ่หลายต่อหลายด้านไม่ว่า การฝึกทหารแบบใหม่ที่ใช้วิธีการฝึกของกองทัพไทยเป็นแบบฉบับ การใช้ภาษาทหารแบบไทยและภาษาไทใหญ่แทนคำสั่งทางทหารแบบเดิมที่เป็นภาษาอังกฤษ การแต่งเพลงชาติไทใหญ่ขึ้นใหม่ที่ใช้ทำนองและเนื้อร้องแบบเพลงชาติไทย

ในช่วงปีพ.ศ.2501-2506 ที่การรบพุ่งระหว่างกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่กับพม่าเกิดขึ้นเป็นระยะบริเวณชายแดน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลไทยกับกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ยังเกิดขึ้นในบริเวณชายแดน อย่างเช่น ในปีพ.ศ. 2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จมาเยี่ยมชาวบ้านและทหารไทใหญ่ที่ได้รับผลกระทบจากการทำสงครามกับพม่าที่บริเวณเมืองฝางและแม่อาวในปัจจุบัน และพระองค์ท่านทรงมีรับสั่งว่า ให้คนเหล่านั้นเป็นคนไทย จนกระทั่งมีชาวบ้านเข้ามาอยู่มากขึ้น พวกกองทัพไทใหญ่ก็เริ่มถอนตัวกลับไปยังรัฐฉานบ้าง ไปต่างประเทศบ้าง เหลือประมาณ 30-40 คนเพื่อสร้างหมู่บ้านใหม่หมอกจ๋าม (เรณู 2545)

อย่างไรก็ตามในปีพ.ศ. 2517 รัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ขอให้ขบวนการกู้ชาติไทใหญ่ที่มีนายพลโปโมเฮงเป็นผู้บัญชาการย้ายกองบัญชาการจากบ้านเปียงหลวงออกไปจากเขตแดนของประเทศไทย

ขบวนการกู้ชาติไทใหญ่จึงย้ายไปที่หมู่บ้านปางใหม่สูงจากนั้นบ้านเปียงหลวงก็มีเจ้าหน้าที่ทหารจากบก. 04 เข้ามาดูแลทหารจีนคณะชาติควบคุมไม่ให้ออกนอกพื้นที่และป้องกันการค้ายาเสพติดและเปลี่ยนมาเป็นหน่วยเฉพาะกิจ 27 เข้ามาควบคุมทั้งทหารจีนคณะชาติและบุคคลพื้นที่สูง และส่งเจ้าหน้าที่มาประจำบริเวณด่านชายแดนบ้านเปียงหลวงหรือด่านหลักแต่งคู่กับทหารไทใหญ่ที่ประจำการอยู่ในเขตรัฐฉาน ในเวลาต่อมาปีพ.ศ. 2528 รัฐบาลไทยส่งหน่วยทหารพรานขึ้นมาปลดอาวุธของทั้งทหารไทใหญ่และจีนฮ่อในเขตบ้านเปียงหลวงและขอให้ยุติการถืออาวุธในเขตประเทศไทยนับจากนั้น หรือหากต้องการติดอาวุธก็ขอให้อยู่ในเขตรัฐฉานเท่านั้น (วันดี 2545: 35)

พระธาตุสมเด็จพระนเรศวรเมืองงาย: ความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่กับรัฐไทย

งานศึกษาของ วันดี สันติคุณเมธี (2545) ให้ความสนใจต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่และรัฐบาลไทยผ่านการเลือกดยุทธศาสตร์ของพระนเรศวร โดยในบริบทที่รัฐบาลไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐบาลในสมัยต่อมาเผชิญหน้ากับปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ รัฐบาลไทยจึงต้องการสร้างความเป็นชาติไทยและความเป็นปึกแผ่นบนฐานของการมีวีรบุรุษผู้กล้าที่ปกป้องอธิปไตยของแผ่นดินไทยเอาไว้

ในแง่นี้ พระนเรศวรและเนื้อหาแห่งการปกป้องรักษาแผ่นดินไทยเป็นหนึ่งในพล็อตเรื่อง (plot) ที่รัฐชาติไทยได้ดึงใจหยิบเรื่องราวเหตุการณ์เกี่ยวกับพระนเรศวรขึ้นมา เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นจริงหรือไม่ในอดีตที่ผ่านมา แต่เรื่องราวเหล่านี้ได้กลายเป็นจริง (real history) สำหรับชนคนไทยเพื่อสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันในหมู่คนไทย ขณะที่สำหรับชาวไทใหญ่ พระนเรศวร หรือที่เรียกกันในภาษาไตว่า พระนริศเกิดขึ้นในบริบทที่กองกำลังกู้ชาติชาวไทใหญ่เกิดภาวะขัดแย้งและทำสงครามการรบกับทหารพม่า (ดูรายละเอียดในส่วนต่อไป) พระนริศ คือ plot เรื่องอันสำคัญเกี่ยวกับความเป็นวีรบุรุษผู้กล้าในการรบชนะพม่ามาตั้งแต่ในอดีตที่กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ได้สร้างร่วม

สำหรับพระธาตุพระนเรศวรที่เมืองงาย อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลผลิตของความพยายามสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพระนเรศวรหรือพระนริศระหว่างรัฐบาลไทยและกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ ที่รัฐบาลไทยต้องการให้เกิดความรู้สึกเป็นไทยและรักชาติร่วมกันในหมู่คนไทย ขณะที่ในกลุ่มกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ พระนริศคือกำลังใจอันสำคัญสำหรับการเอาชนะศัตรูคือพม่า

การเกิดขึ้นของพระธาตุเมืองงาย เริ่มต้นจากการที่รัฐบาลไทยผ่านพ.ด.อ.นิรันดร์ ชัยนาม ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่และกองทหารไทยขณะนั้นได้ขอให้ทางทหารไทใหญ่ที่บ้านเปียงหลวงเข้ามาเข้าไปที่บริเวณนาถองมุ เมืองหาง ในเขตรัฐฉานเพื่อนำเศษอิฐซากปรักหักพังของเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรที่ถูกรัฐบาลทหารพม่าทำลายไปเมื่อปีพ.ศ. 2502 มาเป็นฐานของพระสถูปเจดีย์แห่งใหม่ที่สร้างขึ้นที่เมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (วันดี 2545: 120)

พระสถูปเจดีย์องค์ใหม่นี้ได้เริ่มทำพิธีบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเมื่อ 25 มกราคม พ.ศ. 2508 แต่เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2512 แล้วเสร็จเมื่อ 19 กันยายน พ.ศ. 2513 โดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จมาพระราชทานวางศิลาฤกษ์สำหรับเหตุผลที่เลือกสถานที่แห่งนี้เป็นเพราะว่าบริเวณดังกล่าวตามประวัติศาสตร์แล้วคือบริเวณที่สมเด็จพระนเรศวรเสด็จกรีธาทัพก่อนยกออกไปตีเมืองอังวะ

ท่ามกลางอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรหลายสิบแห่งทั่วประเทศไทย พระสถูปเจดีย์องค์นี้มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช”² ตั้งอยู่บนเนื้อที่ 25 ไร่ และมีพิธีสักการะพระสถูปเจดีย์ทุกปีในวันที่ 25 มกราคม ซึ่งถือเป็นวันกองทัพไทย ถือเป็นหนึ่งในอนุสาวรีย์เจดีย์และศาลสมเด็จพระนเรศวรจำนวนเกือบ 30 แห่ง³ ที่รัฐบาล ชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวรได้สร้างเอาไว้ตามที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทย

ความจริงแล้ว กองดินจากซากปรักหักพังที่ฐานสถูปพระเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรที่นาทองมู เมืองหางที่ทหารไทใหญ่นำมาให้กับทหารไทยนั้น ส่วนแรกได้นำไปหลอมผสมกับโลหะต่างๆ เพื่อทำเหรียญจำนวน 1,000 เหรียญและแจกจ่ายให้กับหมู่ทหารไทใหญ่ และอีกส่วนนำไปไว้ที่ฐานพระสถูปเจดีย์องค์ใหม่ที่เมืองงาย

² สำหรับการก่อสร้างเจดีย์องค์ดังกล่าว นายศรี อดิชาติกุล (2533: 165-177) กล่าวถึงประวัติความเป็นมาว่า เกิดขึ้นจากเมื่อพ.ศ. 2498 (ก่อนที่เจ้าน้อยช่อ อันตะจะก่อตั้งกลุ่มกองกำลังไทใหญ่และเข้ามามีฐานที่มั่นที่เมืองหางใกล้ชายแดนไทยในพ.ศ. 2501) มีหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า พบอัฐิพระนเรศวรในเจดีย์ร้าง โดยการตระเวนชายแดนของกองอาสาธำรงรักษาดินแดนร่วมกับกองทหารพม่าในเขตแดนระหว่างพม่ากับไทยทางจังหวัดภาคเหนือในฤดูแล้ง เจ้าหน้าที่ได้รายงานมายังกระทรวงมหาดไทยว่า ได้พบที่บรรจุอัฐิของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในที่แห่งหนึ่งเขตเมืองหาง โดยเป็นสถูปเจดีย์ร้างไม่มีวัด และรูปแบบยังบริสุทธิ์ดี เจ้าหน้าที่จึงสันนิษฐานว่าเป็นที่บรรจุอัฐิของพระนเรศวร เพราะข้างเจดีย์มีป้ายติดไว้เป็นภาษาพม่าว่า “*ເໜືອເຈົ້າເດີມ ໂອກຸພຣະນາຣະສວຣ*” แปลว่าสถานที่ที่อัฐิแม่ทัพไทยโบราณพระนเรศวรและทางบริเวณดังกล่าวเป็นแนวทางที่สมเด็จพระนเรศวรทรงนำทัพออกไปรบกับพม่า เมื่อสอบถามชาวบ้านแถวนั้น ก็กล่าวกันว่าเป็นพระเจดีย์บรรจุอัฐิของเจ้าไทยมาแต่โบราณ เมื่อได้ทราบตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ส่งเรื่องให้ทางกองโบราณคดี กรมศิลปากรตามเพื่อไปตรวจสอบ แต่ก็ไม่ได้มีการไปตรวจสอบจนกระทั่งปีพ.ศ. 2508 หนังสือพิมพ์ลงข่าวอีกครั้งว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริจะสร้างพระสถูปเพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวร ณ บริเวณเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาพ.ด.อ.นิรันดร์ ชัยนาม ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ขณะนั้นได้ทำหนังสือแจ้งไปยังกรมศิลปากรระบุว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะทรงสร้างพระบรมราชานุสรณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ตำบลเมืองงายแห่งนี้ ขอให้กรมศิลปากรช่วยออกแบบพระสถูปเจดีย์ให้เหมือนกับพระสถูปที่เมืองหาง ประเทศพม่าด้วย กรมศิลปากรได้ออกแบบเสร็จสิ้นในปีพ.ศ. 2509 และส่งกลับไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพระสถูปเจดีย์ได้เริ่มก่อสร้างเมื่อปีพ.ศ. 2512 และเสร็จสิ้นในปีพ.ศ. 2513 แต่รูปทรงไม่เหมือนกับที่กรมศิลปากรออกแบบไปให้ (ศรี 2533; 165-177)

³ พระบรมราชานุสาวรีย์ ศาลสักการะ และสถานที่ที่เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีอยู่อย่างน้อย 29 แห่งตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย โดยแห่งแรกก่อสร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2499 ที่อำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยได้รับการฟื้นฟูบูรณะมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2456 เมื่อครั้งสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงดำรงราชานุภาพ (2503: 200-223) ได้ทรงค้นคว้าและพบรอยตะเข็บของเจดีย์ที่สุพรรณบุรี ต่อมาจอมพลถนอม ชูณหะวัณ รองนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นขออนุมัติคณะรัฐมนตรีเพื่อบูรณะรอยตะเข็บของเจดีย์ แต่ได้ถูกวางศิลาฤกษ์เมื่อ 25 มกราคม พ.ศ. 2499 โดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้น เป็นผู้ผลักดัน สำหรับที่สุพรรณบุรียังมีพระบรมราชานุสาวรีย์ ศาลสักการะ และสถานที่ที่เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอีก 4 แห่ง, อยุธยาจำนวน 6 แห่ง, พิษณุโลก 4 แห่ง นอกจากนี้อีกหลายจังหวัดได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ ศาลสักการะในฐานะที่เป็นทางเดินทัพของสมเด็จพระนเรศวร อย่างเช่น เพชรบุรี คือเมืองที่ทรงประพาสและเสด็จฝึกซ้อมกองทัพ, หนองบัวลำภู อ่างทอง สระแก้ว ปราจีน เพชรบูรณ์ เชียงราย (มหาวิทยาลัยนเรศวร 2540)

“ทหารไทยเอาโลหะต่างๆ ผสมกับดินที่ฐานของพระสฐูปเดิมที่ทหารไทใหญ่นำมาจากเมืองหางลอมผสมใส่ทองเพื่อทำเหรียญพระนเรศวรรุ่นที่ 1 เขาทำพิธีกันที่พิษณุโลก จากนั้น เขากลับไปคืนให้เจ้าน้อยชอฮันตะเพื่อแจกให้กับหมู่ทหารชาวไทใหญ่ ส่วนอิฐและดินต่างๆ นั้นได้อามาสร้างเจดีย์พระนเรศวรที่เมืองงาย”

เหรียญสมเด็จพระนเรศวรนี้ถือเป็นเหรียญรุ่นแรก สร้างโดยเจ้าน้อยชอฮันตะร่วมกับทหารไทยที่พิษณุโลก โดยทหารไทยให้ความช่วยเหลือในการสร้างเหรียญรุ่นแรก ใจความในเหรียญเขียนเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า “พระนเรศวรได้เป็นผู้กู้ชาติที่ป่าแก่ง-เมืองหาง (มุงแฆม) เรียกเหรียญรุ่นนี้ว่า “รุ่นเจ้าน้อย ปีพ.ศ. 2504” เหรียญบูชาสมเด็จพระนเรศวรรุ่นที่ 1 ที่ทั้งทหารไทยและทหารไทใหญ่ได้ให้ความเคารพนับถือสมเด็จพระนเรศวรนี้ ในปัจจุบันได้กลายเป็นสิ่งของหายาก และมีประวัติเรื่องเล่าและปาฏิหาริย์มากมายเกี่ยวกับการต่อสู้และการรอดตายของทหารไทใหญ่

พระนเรศวรกับกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่

การให้ความเคารพนับถือสมเด็จพระนเรศวรในฐานะกษัตริย์ผู้รับชนะพม่าเกิดขึ้นหลักๆ ในกลุ่มของกองทหารไทใหญ่ และชาวบ้านทั่วไปที่รับรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสมเด็จพระนเรศวรกับชาวไทใหญ่ ซึ่งเนื้อหาของเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระนริศ คือ ความกล้าหาญ การทำศึกชนะพม่าซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของชาวไทใหญ่ เรื่องเล่าต่างๆ ได้ขยายออกไปจนกล่าวขวัญถึงพระนริศในเชิงอิทธิปาฏิหาริย์ ปกป้องคุ้มครองการทำศึกแต่ละครั้งของทหารไทใหญ่ ดังยกตัวอย่างต่อไปนี้

จากข้อมูลของวันดี (2545) ได้สัมภาษณ์อดีตทหารไทใหญ่ท่านหนึ่งที่หมู่บ้านเปียงหลวง ได้เล่าถึงประวัติศาสตร์ที่พระนเรศวรมีต่อคนไทใหญ่ว่า “ชาวไทใหญ่นับถือพระนเรศวร เพราะว่าสมเด็จพระนเรศวรยกทัพขึ้นไปช่วยเจ้าฟ้าคำก่ายน้อย เจ้าฟ้าเมืองแสนหวิของไทใหญ่ทำการรบกับพม่า ตามประวัติศาสตร์กล่าวกันว่าทั้งสองพระองค์เป็นพระสหายที่เติบโตมาด้วยกันตั้งแต่ครั้งถูกพระเจ้าบุเรงนองนำไปเลี้ยงไว้ในวัง หลังจากพระนเรศวรได้พระบรมราชาภิเษกเป็นกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์ได้เลเห็นความสำคัญของแคว้นไทใหญ่ที่อยู่ทางเหนือ จึงได้หารือกับเจ้าคำก่ายน้อย เจ้าคำก่ายน้อยได้อาสาไปเจรจากับเจ้าฟ้าต่างๆ จนเจ้าฟ้าทุกแคว้นได้พร้อมเพรียงกันยกพระนเรศวรเป็นผู้นำ แต่ในปีพ.ศ. 2148 (ค.ศ.1605) พม่าได้ยกทัพไปตีเมืองแสนหวิ พระองค์ได้ตัดสินใจพระทัยไปช่วย แต่สิ้นพระชนม์ก่อน ทำให้เจ้าคำก่ายน้อยขาดการสนับสนุนและสิ้นชีพในการสู้รบ เมืองของชาวไทใหญ่จึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าไป พระนเรศวรมีความหมายต่อคนไทใหญ่ที่รู้จักประวัติศาสตร์คือท่านได้สละชีพเพื่อชาวไทใหญ่จะได้เป็นอิสระจากพม่า ซึ่งบุญคุณของท่านไม่อาจจะลืมได้สำหรับคนไทใหญ่ที่รู้จักประวัติศาสตร์นี้”

เรื่องเล่าดังกล่าวนี้สอดคล้องกับที่ลุงอ่อง กันธิ ชาวไทใหญ่ที่อำเภอฝางเล่าให้ฟังถึงความเกี่ยวพันทางประวัติศาสตร์ระหว่างสมเด็จพระนเรศวรกับคนไทใหญ่ “สำหรับคนใดแล้ว พระนเรศวรสำคัญ

เพราะว่า พระนเรศวรได้ช่วยเจ้าฟ้าคำไฉ่น้อยลูกของเจ้าฟ้าแสนหวิช่วยรบกับพม่าในเขตเมืองนายน เมืองป้อน เพราะเจ้าฟ้าคำไฉ่น้อยรบแพ้พม่า พอพระนเรศวรช่วยรบชนะ ก็ยกเมืองให้เจ้าฟ้าคำไฉ่น้อยเป็นผู้ปกครองดูแลต่อไป ต่อมาพมามาดำรงเมืองนายนและเมืองป้อนของเจ้าฟ้าคำไฉ่น้อยอีก สู้ไม่ได้ ก็เลยขอกำลังของพระนเรศวรไปช่วย แต่พระนเรศวรเกิดอาการพระประชวร เสด็จสวรรคตที่เมืองหางเสียก่อน พวกใดเรียกพระนเรศวรว่า “พระนริศ”

ข้อความทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าและเรื่องราวข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลของอดีตนายทหารไทใหญ่ที่เขียนเอาไว้ในหนังสือแคว้นแดนสยาม (ปราณี 2528) “ประวัติศาสตร์ของพระนเรศวรกับการต่อสู้ของชาวไทใหญ่ เมื่อ 250 ปีมาแล้ว สมเด็จพระนเรศวรเป็นกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทราบฝ่าละอองธุลีจาก เจ้าฟ้าคำไฉ่น้อย เจ้าเมืองแสนหวิ ซึ่งรู้จักคุ้นเคยกับพระองค์แบบพระสหายในสมัยที่ตัวเจ้าเมืองแสนหวิและสมเด็จพระนเรศวรต้องไปอยู่ในมหาราชวังของพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองในฐานะตัวประกัน ว่า พระเจ้าสีหสุธรรมราชา กษัตริย์องค์ใหม่แห่งพม่าได้ยกทัพมารุกรานพวกไทใหญ่ในดินแดนที่เรียกว่ารัฐชาน ทำให้สมเด็จพระนเรศวรทรงขัดเคืองพระราชนุทัย เห็นว่าพระเจ้าหงสาวดีองค์ใหม่ไม่ยำเกรง เพราะรัฐชานยุคนั้น เมืองต่างๆ ไม่ว่า เมืองแสนหวิ สีป้อ เมืองลายคำและอื่นๆ ได้สวมักคืออยู่ในพระราชอำนาจของพระองค์ เมื่อกษัตริย์พม่ารุกรานเมืองต่างๆ ในรัฐชาน ก็เท่ากับรุกรานแผ่นดินไทยกรุงศรีอยุธยาด้วย จึงได้ทรงกรีธาทัพใหญ่ พรั่งพร้อมด้วยริ้วพลกลไกกร ท้าช้าง ท้าม้า ยাত্রาสู่หงสาวดีเพื่อจะตีหงสาวดีและอวะให้แตก การที่ทรงกรีธาทัพพุ่งเข้าสู่หงสาวดีก็เพื่อป้องกันไม่ให้ทัพพม่านุกเข้ามาถึงบ้านถึงเมืองของพี่น้องชาวไทใหญ่ แต่การยাত্রาทัพครั้งนี้ได้แบ่งทัพออกเป็นสองทัพ คือ ให้ทัพสมเด็จพระเอกาทศรถยกทัพมาทางเมืองฝาง เพื่อไปบรรจบกับพระองค์ที่เมืองแสนหวิตามหมายกำหนดการที่จะระดมทัพของเจ้าฟ้าไต่ทั้งหลายพุ่งเข้าสู่หงสาวดี การที่สมเด็จพระนเรศวรกำหนดเวลาไว้เช่นนี้ก็เพื่อจะร่วมมือกับชนชาวไททั้งปวงกอบกู้เอกราชของเมืองไทใหญ่อีกหลายเมืองให้พ้นจากอำนาจของพม่าและรวมไทใหญ่ทั้งหมดเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เมื่อถึงเมืองหางแล้วสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกลับทรงระประชวรและเสด็จสวรรคตที่เมืองหางเมื่อปีพ.ศ. 2148 โดยมีสมเด็จพระเอกาทศรถ ราชอนุชาพร้อมกับเจ้าฟ้าไทใหญ่ทั้งปวงถวายพระเพลิงที่เมืองหาง เมื่อถวายพระเพลิงแล้วก็ทรงแบ่งพระบรมอัฐิส่วนหนึ่งบรรจุไว้ในพระสอุปเจดีย์ที่ร่วมกันสร้าง” (ปราณี 2528 240-241)

หากนำเอาข้อมูลประวัติศาสตร์ชุดดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับข้อมูลประวัติศาสตร์ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงบันทึกเอาไว้ที่ว่า“...แต่ทางเมืองไทใหญ่สำคัญอยู่ด้วย พระเจ้าอวะบังอาจเข้ามาบุกรุกเมืองไทใหญ่ที่ขึ้นแก่ไทย นอกจากนั้นถ้าพระเจ้าอวะได้เมืองไทใหญ่ทั้งหมดแล้ว อาจจะมีกำลังถึงสามารถรวมอาณาเขตพม่าได้กลับตั้งประเทศหงสาวดีขึ้นอีก ควรจะปราบพระเจ้าอวะเสีย แต่ยังไม่มีทันมีกำลังมาก แลจะไปตีเมืองอวะนั้นหนทางไกล เพราะเมืองอวะตั้งอยู่ในแผ่นดินพม่าข้างฝ่ายเหนือ มีทางที่กองทัพไทยจะยกไปเป็น ๒ ทาง ทาง๑ ยกขึ้นไปจากเมืองมอญ จะต้องรบพุ่ง

ปราสาทเมืองพม่าฝ่ายใต้ เช่น เมืองตองอูและเมืองแปร เป็นต้นขึ้นไปจนถึงเมืองอังวะ อีกทางแยกไปจากเมืองเชียงใหม่ทางเมืองไทใหญ่ซึ่งขึ้นกับไทยแล้วโดยมาก ที่ยังตั้งเป็นอิสระอยู่ก็ครั้นคร้ามไทยอยู่แล้วคงไม่ค่อยสู้ อาจจะยกกองทัพไปได้โดยสะดวก...” (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวร 2503: 192-193)

สำหรับชาวไทใหญ่แล้ว พวกเขาเรียกพระสวามีสมเด็จพระนเรศวรที่นากองมูว่า “พระสวามีของขุนหอคำไต” กองมู แปลว่า พระเจดีย์ ส่วน ขุนหอคำไต แปลว่า พระเจดีย์ของพระเจ้าแผ่นดินไท (ปราณี 2528:241) ขณะที่ภาษาพม่าเรียกว่า “เซโยเคียตัมมอ์อิ๊กกุ พระนเรศวร” แปลว่า สถานที่ที่ก่ออิฐแม่ทัพไทยโบราณพระนเรศวร (ตรี 2533)

ชาวไทใหญ่ที่รู้ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรจะให้ความเคารพศรัทธาต่อสมเด็จพระนเรศวรเรื่อยมา อย่างเช่น ในกลุ่มของทหารไทใหญ่หรือชาวไทใหญ่ทั่วไปมักจะไปกราบไหว้ยังพระสวามี ดังเช่น บันทึกรายของโบเตหวิน เล่าว่า “พ.ศ. 2493 นายทหารโบเตหวินกับเจ้าเสือวัน ผู้ที่ช่วยเจ้าฟ้าเมืองคองหม่อและกินเมืองตอมในช่วงปีพ.ศ. 2493 ขับไล่ทหารจีนกองพล 93 พรรคก๊กมินตั๋ง ออกไปจากเมือง เมื่อโบเตหวินและเจ้าเสือวันทราบว่าเจ้าน้อยชอยอันตี้ได้รวบรวมคนกล้าชาวไทใหญ่เตรียมสู้กับพม่า จึงตามไปสบทบที่เมืองหาง ถึงเมืองหาง คณะผู้ชาติของโบเตหวินตรงไปยังสุปอันเป็นที่สิงสถิตย์ดวงพระวิญญาณของสมเด็จพระนเรศวร เพื่อทำการสักการะบวงสรวงขอความคุ้มครองที่กองมูขุนหอคำไตก่อนไปยังที่ตั้งค่ายกลุ่มหนุ่มศึกหาญ” (ปราณี 2528: 260)

ความเคารพศรัทธาต่อสมเด็จพระนเรศวรในกลุ่มนายทหารไทใหญ่ยังเกิดขึ้นในรูปของความเชื่อในปาฏิหาริย์ ความแคล้วคลาดปลอดภัยจากการรบ และการมีกำลังใจในการรบมากขึ้นจากการศรัทธาต่อองค์สมเด็จพระนเรศวร

ทุกครั้งก่อนที่กองกำลังผู้ชาติไทใหญ่จะออกไปรบกับพม่า พวกเขาจะเดินทางไปสักการะพระสวามีของพระนเรศวรที่เมืองหางเพื่อขอพรและกำลังใจในการรบ ปรากฏว่า การรบในช่วงปีแรกๆ ทหารไทใหญ่ได้ชัยชนะจากการรบทุกครั้งๆ ทั้งๆ ที่มีกำลังคนและอาวุธน้อยกว่า ดังที่เจ้าน้อยชอยอันตี้เล่าเอาไว้ผ่านหนังสือเหนือแคว้นแดนสยาม (ปราณี 2528)ว่า “ชัยชนะครั้งนี้เป็นไปด้วยบุญบารมีของพระวิญญาณของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงบันดาลให้พวกหนุ่มศึกหาญประสบความสำเร็จ ในครั้งแรกก็ประเดิมชัยด้วยการฆ่าทหารศัตรูและตัดกำลังลำเลียงยุทธสัณการะของกองทหารพม่าที่ตามล้างผลาญขบวนการผู้ชาติไต”

นอกจากนี้ เจ้าน้อยชอยอันตี้เล่าถึงประสบการณ์ครั้งหนึ่งที่แสดงถึงพระวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงคุ้มครองพวกเขาเอาไว้ในหนังสือเหนือแคว้นแดนสยามว่า “กองทหารพม่ามีความเจ็บแค้นที่หนุ่มศึกหาญทำลายเสบียงอาหารและยุทธสัณการะและสังหารพม่าไปถึง 28 คน ทหารพม่าจึงกลับมาใช้แผนยุทธวิธีจู่โจมทำลายกองกำลังผู้ชาติ โดยทหารพม่าพร้อมอาวุธและกำลังพล 200 คน เคลื่อนกำลังอย่างเงียบเชียบแอบเข้ามาในตอนกลางคืน โดยการนำทางของสายลับที่สืบทราบถึงหน่วย

ที่ตั้งกองกำลังหนุ่มศึกหาญ เมื่อมาถึงนายทหารพม่าซึ่งโอบล้อมไว้รอบพร้อมลั่นกระสุนสังหารหนุ่มศึกหาญ แต่กลับปรากฏว่า ในบริเวณป่าแห่งนั้นกลับมีไข้ป่าหนาที่บเหมือนที่สายลับรายงาน แต่กลับเป็นบริเวณกว้างขวาง มีป้อมค่ายทหารแข็งแรง มีทหารจำนวนเป็นร้อยๆที่เตรียมพร้อมจะต่อสู้ บ้างยืนยาม บ้างนั่งผิงไฟ มีกองช้างม้าสลับเรียงรายนอกค่าย ภายในค่ายก็มีทหารคุยกันเป็นภาษาไทยได้ชัดเจน เมื่อทหารพม่าประสบกับเหตุการณ์ที่ผิดไปจากสายลับรายงาน จึงไม่กล้าบุกเข้าโจมตี สองวันต่อมากองทหารพม่าออกลาดตระเวนอีกครั้ง สำรวจถี่ถ้วนก็ไม่พบว่ามีการตั้งป้อมค่ายใหญ่ ไม่มีกองทหารไทย ไม่มีกำลังช้างม้า มีแต่ป่าที่บ” (ปราณี 2528: 239-240)

ปรากฏว่า เรื่องนี้กลายเป็นความแปลกใจของทหารพม่าที่โยชนกันไปที่ทั่วกองทัพพม่าและรู้ถึงหูของชาวไทใหญ่ที่เมืองหาง เมืองค่วนที่รั้งถึงอธินาของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแสดงเดชานุภาพปกป้องคุ้มครองกลุ่มหนุ่มศึกหาญให้พ้นอันตรายในครั้งนั้น (ปราณี 2528: 239-240) คนไทใหญ่มีความเชื่อมั่นต่อการปกป้องคุ้มครองของสมเด็จพระนเรศวร เป็นความเชื่อมั่นที่เขาได้ประสบพบเห็นและมีประสบการณ์ที่เขาจะเชื่อได้อย่างมั่นใจและถือเป็นกำลังใจให้เขาต่อสู้เพื่ออิสรภาพ

อย่างไรก็ตาม เมื่อทหารพม่ารู้ว่า ทหารไทใหญ่นับถือพระสุปเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรที่เมืองหาง ในที่สุดทหารพม่ากลุ่มทหารเกณฑ์เผ่าต่างๆ ละฉิ่น ยะไข่ได้ลักลอบนำระเบิดขนาดใหญ่ไประเบิดทำลายพระเจดีย์ลงในปีพ.ศ. 2502

ความเคารพศรัทธาต่อสมเด็จพระนเรศวร ได้รับการปลูกฝังให้กับทหารไทใหญ่รุ่นต่อๆ มา จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนให้กับค่ายทหารไทใหญ่ ดังสะท้อนให้เห็นจากบันทึกของพันเอกเครือเสือ หรือ เกลอเสอ อดีตพระภิกษุอุปสมบท ผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มหนุ่มศึกหาญกับเจ้าน้อยชอยอันตะ กล่าวถึง พระนเรศวร เอาไว้ในช่วงทำการอบรมทหารไทใหญ่ว่า “สมเด็จพระนเรศวรมหาราชต่อสู้พม่าเข้าศึก จนพระองค์ได้ทรงพระประชวรและเสด็จสู่สวรรคตที่เมืองหางเพื่อปกป้องเมือไตของเรา พวกเราทั้งหลายก็ควรรักษาความคิดของพระองค์เป็นที่ตั้ง ทำหน้าที่สืบแทนพระองค์ท่านต่อไป” (ปราณี 2528: 258)

พันเอกเครือเสือ รองหัวหน้าขบวนการกลุ่มหนุ่มศึกหาญเล่าเอาไว้ในหนังสือเหนือแคว้นแดนสยาม(ปราณี 2528) ว่า “พระวิญญูของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้คอยปกป้องคุ้มครองหน่วยกู้ชาติไทใหญ่มาดลอด หลายครั้งหลายหนแทนที่จะตายหมู่แต่ก็กลับแคล้วคลาด รอดตายไปได้ เจ้าเครือเสือยืนยันว่า เวลากลางคืนพระองค์เคยมาเข้านิมิต สั่งให้ย้ายกำลังให้พ้นจากบริเวณที่พักโดยเร็ว ไมอย่างนั้นจะตายกันหมด เมื่อสะดุ้งตื่นขึ้นได้ออกคำสั่งย้ายทันที เมื่อย้ายไปได้เพียง 2-3 ชั่วโมงก็ปรากฏว่าทหารพม่าตามมาถึงบริเวณที่หน่วยกู้ชาติตั้งอยู่เดิม เป็นเช่นนี้เสมอ บางทีก็ทำให้เกิดสังหรณ์ว่าทหารพม่าจะบุกเข้าจับตัวแล้วรีบเคลื่อนย้ายกำลังออกไป ก็ปรากฏว่า ทหารพม่าบุกเข้ามาจริงๆ” (ปราณี 2528: 258)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทหารพม่าได้ทำลายพระสุปเจดีย์พระนเรศวรที่เมืองหางลงในปีพ.ศ. 2502 แต่ทหารไทใหญ่และชาวบ้านไทใหญ่ยังนิยมไปกราบไหว้พื้นดินบริเวณนั้น โดยชาวบ้านบางคนยังคง

ไปเก็บซากอิฐมาทำเป็นวัตถบูชาทำเครื่องรางของขลังอันศักดิ์สิทธิ์ บางคนถักด้วยลวด คนที่เป็นช่างฝีมือก็นำมาสลักเป็นพระรูปของพระองค์ บางคนเอามาแกะสลักเป็นภาพสมเด็จพระนเรศวรชนช้างชนะมหาอุปราชาของพม่าเพื่อเอาไว้สักการบูชา (ปราณี 2528: 240)

นอกเหนือจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระนเรศวรในกลุ่มของทหารไทใหญ่แล้ว ปรากฏว่าในกลุ่มชาวไทใหญ่ทั่วไปก็ได้เล่าถึงความเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ชนะพม่า ดังเช่น ลุงจันดา ชาวไทใหญ่เมืองนายเล่าให้ฟังว่า “ผมได้ยินจากปู่ย่าตายายเล่าให้ฟังถึงพระนเรศวรว่า เป็นพระนริศประทะกับพม่า และนเรศวรเป็นคนที่ตัดคอพม่าตายเมื่อพม่าเข้ามาถึงรัฐฉาน เขาเข้ามาช่วยขับไล่พม่าออกจากเมืองหาง เมืองได้น ไคคำ น้ำจาง ไปออกไปจนถึงเมืองตองอูแล้วเดินทางกลับมาที่เมืองหาง แต่ต้องมาตายที่เมืองหาง เพราะวัวคูห้อย ไทใหญ่ถือว่า นเรศวรเป็น เจ้าแผ่นดิน หรือที่เราเรียกว่า “ขุนหอคำ” ของชาวไทใหญ่ เพราะคนไทใหญ่ถือว่า นเรศวรเป็น “เจ้าแผ่นดินไทใหญ่” และถือเป็น “คนที่ตัดหัวพม่า” เราจึงถือว่า คนไทใหญ่กับคนไทยเป็นพี่น้องกัน ที่ต้องช่วยเหลือกัน”

พระนเรศวร, พระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิเชก กับชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่น

ดังที่กล่าวไปข้างแล้วในบทที่ 4 เกี่ยวกับพระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิเชกที่สร้างขึ้นบริเวณบ้านด้นสูง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนนี้จะกล่าวถึงความเกี่ยวพันของพระธาตุสมเด็จพระนเรศวร ผู้ก่อตั้งวัดและพระธาตุกับชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นบ้านด้นสูง

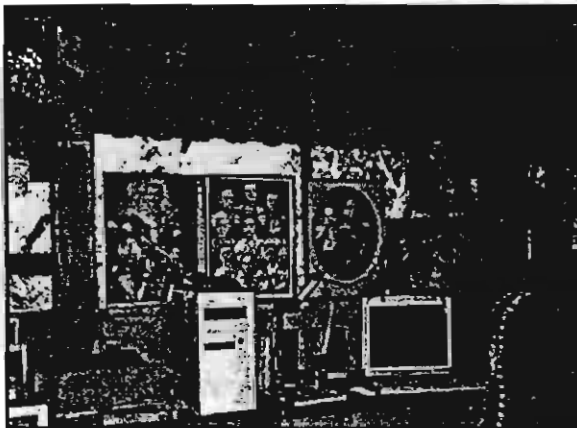
พระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิเชกมีความเกี่ยวพันกับสมเด็จพระนเรศวรตรงที่ผู้ร่วมก่อสร้างพระธาตุได้นำเศษอิฐหินจากซากปรักหักพังของพระสถูปเจดีย์ “กองมูขุนหอคำไค” ที่เมืองหางมาเป็นฐานของพระธาตุเจดีย์เช่นเดียวกับพระสถูปเจดีย์ที่เมืองงาย

การสร้างพระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิเชกมาจากความร่วมมือของหลายๆ ฝ่าย ไม่ว่า เจ้าอาวาสวัดในเขตเมืองฝาง คนไคในที่ตั้งรกรากในเมืองฝางมาช้านาน และชุมชนบ้านด้นสูงในฐานะผู้ร่วมก่อสร้างและเจ้าศรัทธาวัดในเวลาต่อมา

ครูบาพระมหาบุญเลิศ เจ้าอาวาสวัดเจติยงาม เขตอำเภอเมืองฝาง หนึ่งในหัวเรี่ยวหัวแรงสร้างพระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิเชกกล่าวถึงความเกี่ยวพันกับสมเด็จพระนเรศวรเอาไว้ว่า “พระธาตุตรงนี้ห่างจากเมืองหางเพียง 20 กิโลเมตร เป็นการรื้อของเก่าเพื่อบูรณะใหม่ พระธาตุนี้ไปเอาอิฐของสถูปพระนเรศวรบริเวณที่เราเรียกว่านากองมูจากเมืองหางมาเป็นฐาน (ลาด) ของพระธาตุองค์ใหม่ ตามพงศาวดารเล่าว่า พระนเรศวรสวรรคตที่เมืองหางและพระเอกาทศรถเชิญพระศพพระนเรศวรกลับมาแต่ตนเองเข้าใจว่า นากองมู แปลว่า กองขี้เถ้า พระเอกาทศรถน่าจะเอาอิฐกลับมามากกว่า คือเอาพระศพที่นั่น แต่พงศาวดารบอกอีกอย่างคล้ายๆ กับกรณีของรัชกาลที่ 1 ที่ไปสวรรคตนอกบ้าน แต่ไม่ได้เอาพระศพกลับมา แต่เอาอิฐกลับมาทำพิธีใหญ่ที่สนามหลวง”

องค์พระธาตุศรีกาญจนากิเยก (ขวา) ถูกบรรจุไว้ด้วยเศษซากปรักหักพังของสถูป
พระนริศที่นาทองมุ เมืองหาง(ซ้าย) ซึ่งเป็นที่ศรัทธาของชาวไทใหญ่พลัดถิ่นบ้านต้น
สูงและชาวไทใหญ่ทั่วไปในบริเวณอำเภอฝาง

รูปภาพพระนริศ(ซ้าย) และครุหมอได(ขวา)
ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นให้การเคารพนับถือพระนริศและครุหมอได
พวกเขานำมาตั้งไว้เป็นรูปบูชาภายในบ้าน

ลุงอ่อง คันทิ หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งวัดพระธาตุและพระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิกะกว่า “ช่วงปี พ.ศ.2537 ครูบานบุญเลิศมีความคิดว่า อยากจะสร้างเจดีย์ถวายสมเด็จพระนเรศวร เพราะตรงนี้มีเรื่อง แปลกที่ว่าตำแหน่งของเจดีย์นี้ห่างจากสถูปนเรศวรที่เมืองหางระหว่างปากฝั่งตะวันตก-ตะวันออก ตรงกันพอดี 20 กิโลเมตร”

ลุงอ่องให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า“พระธาตุนี้มาจากเจดีย์เก่า เรียกเวียงนางคำหอมหรือเวียงนาง แต่ของมีค่าในองค์เจดีย์ถูกลักขโมยไปจำนวนมากกลายเป็นเจดีย์ร้างไปในที่สุด ต่อมาปีพ.ศ. 2537 เจ้าหน้ำที่ป่าไม้ฝั่งขึ้นมาพบและพวกเขากลัวชาวบ้านจะรุกป่าขึ้นมาทำกิน ก็เลยปรึกษาศรบานบุญเลิศ เจ้าอาวาสวัดเจดีย์งามให้ขึ้นมาดู ก็พบเจดีย์เก่าอยู่ ครูปานบุญเลิศจึงขอเจ้าหน้ำที่ป่าไม้ให้เป็นที่ของ “วัด” ไปเสีย จากนั้นครูปานบุญเลิศจึงขอแรงจากทั้งหน่วยงานราชการ ทหารและชาวบ้านในบริเวณนี้ช่วยกัน นำรถไถและแรงงานมาสร้างวัดบนนี้”

ครูปาพระมหาบุญเลิศมองเห็นว่า พระธาตุนี้น่าจะเป็นที่เคารพสักการะของคนไทใหญ่ ครูปาพระมหาบุญเลิศจึงร่วมกับผู้ก่อตั้งอีกหลายๆ คนได้ขอให้ชาวไทใหญ่ที่คุ้นเคยกับเส้นทางไปยังพระสถูปเจดีย์พระนเรศวรที่เมืองหาง ไปนำซากอิฐที่กองมูขุนหอคำไคมาเป็นฐานที่องค์พระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิกะ “ได้ขอให้คนไทใหญ่ที่ชำนาญทางกลับไปเมืองหางไปเอาแก่นฐานสถูปของพระนเรศวรที่เมืองหางมา” ครูปาพระมหาบุญเลิศกล่าว

ลุงจันต๊ะ ชาวไทใหญ่บ้านต้นสูง ผู้ที่กลับไปนำอิฐที่ฐานพระเจดีย์กองมูขุนหอคำไค เล่าว่า “ผมไปขุดเอาอิฐที่ฐานสถูปของนเรศวรที่เมืองหางได้มา 9 แก่น ไปมารวม 15 วัน” ลุงจันต๊ะเล่าต่อถึงเหตุผลที่กลับไปนำอิฐที่ฐานพระเจดีย์กองมูขุนหอคำไคว่า “ตอนนั้นรู้แล้วว่าสร้างพระธาตุ แต่ก่อนที่จะทำเรื่องพระธาตุนี้ เราก็ไปบวงสรวงและอธิษฐานขอกันตรงพระธาตุว่า ตรงนี้มีสิ่งใดที่คุ้มครองบ้าง หากจะสร้างธาตุใหม่ขึ้นมา จะทำพิธีอย่างไรบ้าง เราก็ไปบวงสรวงขอและถาม พอทำพิธีได้ไม่ถึง 7 วัน ก็มีคนสองคนฝันเหมือนกันว่า บริเวณธาตุนี้เป็นที่ของทหารทั้งหมด ตรงใกล้พระธาตุก็มีคนตีกลองขึ้นมา แล้วก็มีคนหามเสลี่ยงพระนเรศวรเข้าขุนหอคำมาเวียนเทียนรอบพระธาตุ แต่กลับเวียนซ้าย พอตื่นขึ้นเราก็ไปกราบไหว้และไปหาครูปาเล่าให้ฟัง ก็คิดกันว่า ที่นี้น่าจะเป็นจิตใจของนเรศวรคุ้มครอง”

ช่วงแรกๆ ที่พยายามก่อสร้างพระธาตุ ผู้ที่ร่วมก่อสร้างไม่สามารถสร้างได้สำเร็จ ดังเช่น ช่วงนั้นครูปาพระมหาบุญเลิศเล่าว่า “ตอนแรกๆ ทำเท่าไรก็ไม่สำเร็จ ไม่มีปัญหาอะไร จนกระทั่งอาตมาไปยังเมืองเชียงตุง ก็พบว่ามีการรื้อถอนพระธาตุเพื่อสร้างอุโบสถของเมืองเชียงตุง ก็เลยมาถามญาติโยมที่นั่นว่าเป็นไปได้ไหม ก็เห็นว่าเป็นไปได้เลยทำพิธีรื้อถอน พอทำพิธีรื้อเสร็จ ก็ให้ชาวบ้านขุดพระธาตุเก่าขึ้น ก็พบสิ่งไม่เป็นมงคลฝังอยู่ข้างใต้ ก็โชคดีไป ไม่อย่างนั้น เมืองฝางคงจะล่มสลายอย่างแน่นอน สำหรับพระธาตุนั้น สามารถบรรจุของได้ 5 อย่างเท่านั้น ถ้าเป็นอย่างอื่นจะถือว่าไม่เป็นมงคล เข้าใจว่ามีคนแอบเอาไปขุดซ่อนเอาไว้ในช่วงกำลังบูรณะ”

ลุงอ่อง คันทิ เล่าเพิ่มเติมว่า “คนที่เริ่มก่อสร้างพระธาตุมาก่อนได้ลงมือก่อสร้างมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537 แต่ก็ยังสร้างไม่สำเร็จเสียที ท่านครูบานบุญเลิศก็นึกสังหรณ์ใจว่าจะต้องมีอะไรสักอย่างหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่า พระธาตุนี้รู้ไปถึงพม่าเพราะว่าท่านเจ้าคุณไปเชียงตุงบ่อย และประกาศว่าจะสร้างพระเจดีย์นี้ถวายองค์สมเด็จพระนเรศวร โดยจะเอาดินที่พระธาตุเก่ามากองมูมาบรรจุในพระธาตุ เป็นไปได้ว่า พวกพม่าอาจจะจ้างใครแอบเอาของไม่ควรมาส่งไว้ เพราะของที่ใส่ของไม่ดีในองค์พระธาตุเก่าเป็นขี้เถ้าที่เปื้อนแล้วก็จริง แต่ถุงพลาสติกข้างในยังไม่เปื้อนและเนื้อผ้าดูแล้วก็ยังเป็นของพม่า ของที่พบก็มีสิ่งของ 11 ชิ้นฝังอยู่ในเจดีย์เก่า ถ้าสร้างครอบลงไปอาจจะเกิดเภทภัยได้”

“พอจะลงมือสร้างจริง ๆ ก็ติดต่อหารถแท็กซี่ รถจักรยานต่าง ๆ ก็หาไม่ได้ เพราะว่าไม่ว่างกันหมด ก็เลยรวบรวมชาวบ้านแถวนั้นให้ช่วยกันขุดเพื่อจะเอาของเก่าออก แต่ว่าก่อนที่จะขุดก็ต้องลงมือถอนของเก่าออกก่อน ก็ไปนิมนต์พระจากเชียงตุงมาช่วยทำพิธีถอนของเก่าออก ถอนเสร็จจริงๆ ช่วงนั้นก็เจออุปสรรคมาก เพราะฝนตกห่าใหญ่เลย เดินทางลำบาก พระจากเชียงตุงจะเดินทางกลับก็เดินทางได้ยากมาก แต่ในที่สุดก็ผ่านพ้นไปได้ แต่พอยังไม่ทันได้ลงมือสร้าง ระหว่างที่ชาวบ้านกำลังช่วยรื้อของเก่าออกนั้น ชาวบ้านก็พบห่อถุงพลาสติกเก่าๆ ถุงหนึ่ง ข้างในบรรจุผ้าถุงและชุดชั้นในผู้หญิงจำนวน 11 ชิ้นตรวจสอบดูแล้วก็เชื่อได้ว่าไม่ใช่ผ้าของเมืองไทยอย่างแน่นอน แต่ข้ามมาจากฝั่งพม่า ถ้าเราไม่เจออันนี้แล้วเราสร้างลงไป มีหวังทั้งเมืองฝางคงจะไม่เจริญอย่างแน่นอน มันเป็นความเชื่อ แต่เมื่อพบแล้ว เราก็สบายใจ ก็เลยสร้างพระธาตุขึ้นตรงนั้น ได้ในที่สุดแล้วเอาดินจากสถูปพระนเรศวรใส่ลงไปได้” ลุงอ่องเล่า

ความเชื่อที่ว่าพระธาตุองค์นี้เป็นที่รวมจิตใจของชาวไทยใหญ่ยังเกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นติดต่อกันมา คือ เจ้ายอดศึก ในฐานะเจ้าศรัทธาชาวไทยใหญ่ที่ร่วมสร้างพระธาตุ

ลุงอ่องเล่าต่อว่า “ครูบานบุญเลิศมีโอกาสนี้ที่วัดกองลม แควเวียงแหง เมื่อปี พ.ศ. 2542 เพื่อไปร่วมงานปฐกฐกัมม’ ของพระสงฆ์ คือเข้าร่วมทำพิธีสงฆ์กับพระสงฆ์รูปอื่นๆ พอไปที่นั่นก็ได้ไปพบกับเจ้ายอดศึก (ผู้นำขบวนการกู้ชาติไทใหญ่ (Shan State Army’s Southern Commander SSA-South) ที่นั่น ท่านครูบาได้คุย (บอกบุญ) ให้เจ้ายอดศึกฟังว่า กำลังสร้างเจดีย์พระธาตุ แต่สร้างเท่าไรก็ไม่สำเร็จเสียที เจ้ายอดศึกจึงบริจาคเงินให้ 2 แสนบาทเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นและได้กลายเป็นศรัทธาผู้บริจาคเงินคนแรกของพระธาตุแห่งนี้” ลุงอ่องเล่าต่อว่า “หลังจากนั้น ครูบานบุญเลิศกับลุงจองแหล่งก็คิดกันว่า วัดนี้สงสัยว่าจะเป็นศรัทธาของชาวไทยใหญ่ที่จะสร้างให้สำเร็จ ครูบานบุญเลิศจึงมาคุยกับผมเพราะผมก็เป็นไทใหญ่ถนัดเรื่องพิธีกรรมการสร้างเจดีย์ต่างๆ และมีเจ้าศรัทธาก็ถอยคุดแล้ววัดและพระธาตุเป็นคนไทใหญ่บ้านต้นสูง”

⁴ งานเข้าปฐกฐกัมม เป็นงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวพระสงฆ์โดยตรง เพื่อให้หาได้คนที่มีความบริสุทธิ์ปราศจากอาบัติสังฆาติเสถ หรือความผิดชนิดค่อนข้างรุนแรง แต่สามารถแก้ไขได้ด้วยการอยู่กรรม หรือปฐกฐกัมม นิยมจัดไม่ติดกันบ่อย หรือประมาณเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ทุกปี คนไทใหญ่เรียกว่า ปอปปางวาค มีสองลักษณะ คือ ปางวาคเล็ก ใช้เวลาเข้าอยู่กรรม 7 วัน และปางวาคใหญ่ ใช้เวลา 10 วัน สำหรับคนไทใหญ่มีวันสำคัญในการทำหน้าที่จัดสถานที่ ข้าวปลาอาหาร (ข้อมูลจาก <http://thaiyai.com/>)

เหรียญนเรศวรรุ่น 2 กับทหารไทใหญ่

เมื่อลู่จันตี้นำอิฐจากพระสถูปกองมูนหอคำไตที่เมืองหางมาสร้างองค์พระธาตุแล้ว อิฐของฐานพระสถูปเดิมได้ถูกแบ่งออกไปหลอมผสมโลหะต่างๆ เพื่อทำเหรียญพระนเรศวรรุ่นที่สองขึ้น เรียกว่า “นเรศวร2” ในปีพ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นปีที่สร้างพระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิเชกเสร็จสิ้น (จุลศักราช 1362) เมื่อกลุ่มผู้ก่อสร้างพระธาตุได้หล่อเหรียญบูชาและทำพิธีเสร็จสิ้น ก็แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งได้ให้ชาวไทใหญ่ และชาวบ้านทั่วไปที่นับถือได้ถวายเงินบำรุงวัดและพระธาตุแล้วนำเหรียญกลับไปบูชา และอีกส่วนนำไปให้กับทหารกู่ชาติชาวไทใหญ่ทั้งหลายที่ออกไปรบให้กับคนไทใหญ่

ลู่อ่อง คันธิเล่าว่า “เหรียญนเรศวร รุ่น 2” เรียก “นเรศวร2” มีรูปสมเด็จพระนเรศวรอยู่ด้านหน้า และมีรูปพระธาตุเจดีย์อยู่ข้างหลัง เหรียญนี้ทำพิธีโดยเกจิอาจารย์หลายท่านที่ขึ้นมาทำพิธีที่วัดพระธาตุสวรอบ 1 วันพิธีไม่ให้ขาด พอทำเสร็จแล้วพวกเขาก็เอาไปให้กับเจ้ายอดศึก เพราะว่าเจ้ายอดศึกเป็นเจ้าศรัทธาของวัดพระธาตุคนแรก เพื่อแจกให้กับกลุ่มกองกำลังกู่ชาติทหารไทใหญ่”

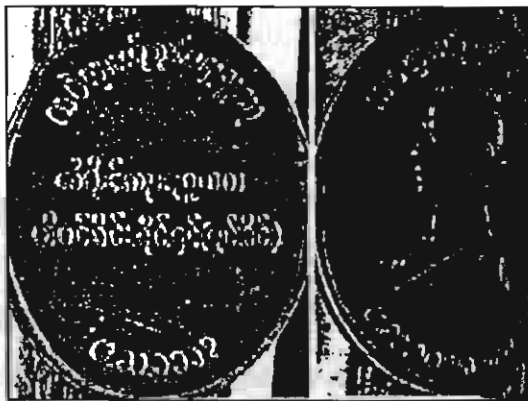
ภายหลังทหารไทใหญ่ได้รับเหรียญนเรศวรสองในช่วงปีพ.ศ.2543-2545 ก็มีเรื่องเล่าเกิดขึ้นภายในกองทัพทหารไทใหญ่ถึงกำลังใจ การต่อสู้และปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นจากการรบ ซึ่งเรื่องเล่าเหล่านี้ก็ได้รู้กันในกลุ่มของชาวไทใหญ่ ดังเช่น “พอแจกเหรียญได้ไม่เกิน 10 วัน ก็มีการรบกันที่ค่ายนอแล แถวอ่างขาง รบกันอยู่ 12 วัน ทหารไทใหญ่ตายไป 2 คน เขามอบกันว่า คนที่ตายไม่ใช่เพราะว่าถูกพม่าฆ่า แต่ตายเพราะว่าปากไม่ดีและไม่เชื่อฟัง แต่ทหารพม่าตายเกือบ 2,000 คน และฝ่ายไทใหญ่ยึดเขตมาได้ อีกจำนวนหนึ่ง เชื่อกันว่าทหารไทใหญ่ได้กำลังใจมาจากเหรียญของนเรศวรอันนี้”

ลู่จันตีเล่าให้ฟังว่า “ตอนที่เจ้ายอดศึกปะทะกับทหารพม่าที่คอยปากี แถวอ่างขางเมื่อ 3-4 ปีที่ผ่านมา ก็ได้อิทธิฤทธิ์ของเหรียญนเรศวรช่วยให้ทำการรบไปได้ด้วยดี ทหารไทใหญ่ตายไปสองคนจริงๆ ถ้าทหารไทใหญ่ที่ไม่เป็นผีบ้าสองคนนั้น ก็อาจจะไม่มีทหารไทใหญ่ตายเลยก็ได้” หรือ “การต่อสู้ที่คอยก่อวัน แถวเปียงหลวงเมื่อปีพ.ศ. 2545 ทหารไทใหญ่สู้กับทหารพม่าอยู่ถึง 1 เดือน มีทหารไทใหญ่ตาย 8 คน และคนที่ตายก็ตายเพราะไปกินเหล้าบ้างหรือซัดค้ำสั่งหัวหน้าบ้าง ไม่อย่างนั้นพวกเขาก็ไม่ตาย เขาคิดกันว่า ถ้าไม่มีพระนเรศวรคุ้มครองก็อาจจะตายมากกว่านี้ เพราะอย่างน้อยเวลารบกันก็ จะตายกันไม่ต่ำกว่า 40-50 คน”

อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าปัจจุบันเกิดปรากฏการณ์การทำเหรียญพระนเรศวรบูชาออกไปทั่ว อย่างเช่น ที่วัดป่าเป้า อำเภอเมืองเชียงใหม่ ก็ผลิตเหรียญสมเด็จพระนเรศวรออกมาถึง 2 รุ่น เพื่อหาเงินมาจัดงานวัดในช่วงเทศกาลงานบุญต่าง ๆ

สำหรับการนับถือพระนเรศวรของชาวบ้านไทใหญ่ทั่วไป ก็มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ต่างๆ อย่างเช่น การคลาดแคล้วจากอุบัติเหตุ เป็นต้น เช่น อย่าง ลุงดี บ้านต้นสูงเล่าว่า “อย่างมีบางคนขับรถเดินทางไปเชียงใหม่ ก็ขับกันไป 5 คน โชคไม่ดีขับไปเจออุบัติเหตุ รถชนเข้าข้างทาง รถและหมดเลย คน

สถูปเจดีย์พระนริศหรือพระนเรศวร
ที่นาทองมู เมืองหาง ถูกทำลายไปในปี พ.ศ. 2502

เหรียญพระนเรศวรรุ่น 1 ถูกผลิตขึ้น โดย
ความร่วมมือของทหารไทยกับทหารไทใหญ่
ในช่วงทศวรรษ 2510

รูปปั้นพระนเรศวร พระเอกาทศรถและ
พระพี่นางสุพรรณกัลยา ประดิษฐานอยู่
บริเวณสถูปเจดีย์พระนเรศวร ที่เมืองงาย
อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

สถูปเจดีย์พระนเรศวร ที่เมืองงาย อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ ที่
ทหารไทใหญ่ได้นำเศษซากปรักหักพังของสถูปพระนริศ
ที่นาทองมู เมืองหาง มาบรรจุไว้ในองค์พระเจดีย์

ในนั้น 5 คน 4 คนเจ็บหนัก แต่คนที่นับถือพระนเรศวร ห้อยพระนเรศวรอยู่โดดหนึ่ออกไปข้างนอกรอดตั้งแต่เมื่อไรไม่รู้ ก็ปลอดภัยไป”

นอกจากนี้ก็มีเรื่องเล่าของชาวบ้านต้นสูงเกี่ยวกับตัวองค์พระธาตุที่ต้องแสงแจ่มจรัสว่า “อย่างวันเดือนเป็ง 4 เป็ง 6 มักจะเห็นเป็นแสงสีขาวๆ เขียวๆ รอบตัวองค์พระธาตุ สวยงามมาก”

“พอบอกว่า พระเจดีย์นี้ทำลายพระนเรศวร คนใดเหล่านี้นับถือพระนเรศวรอยู่แล้ว อย่างพระที่อยู่ในซุ้มชื่อ พระปฐมพุทธมณฑลนเรศวรมหาราชบุชา “ “ที่บ้านต้นสูงนี้ หรือคนที่ทำงานในสวนส้มจะนับถือพระธาตุกันมาก เขามาตามศรัทธา คนไทใหญ่ก็มักจะมาวัดนี้โดยเฉพาะผู้อพยพจะมาวัดนี้ บางคนอยู่ใกล้วัดไหนก็ไปวัดนั้น”

ครูบาบุญเลิศบอกว่า “สำหรับองค์พระธาตุไม่ค่อยห่วงเท่าไร เพราะมีคนไทใหญ่แถวนี้เคารพนับถืออยู่ ตรงนี้ถือเป็นศูนย์กลางของคนใดคนพื้นบ้านแถวนี้ส่วนใหญ่เป็นคนใดทั้งนั้น ในอนาคตข้างหน้าอาจจะคล้ายกับพระธาตุคอกสุเทพก็ได้ ที่คนบ้านต้นสูงและคนที่อพยพมาใหม่จะได้้องค์พระธาตุนี้เป็นที่พึ่งให้สำหรับคนใด”

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการนับถือพระนเรศวรของชาวไทใหญ่ โดยเฉพาะคนบ้านต้นสูง บางคนจะมีภาพวาดของสมเด็จพระนเรศวรตั้งไว้เป็นหิ้งบูชา โดยเฉพาะกลุ่มชาวทหารไทใหญ่และชาวบ้านทั่วไปที่รู้จักเรื่องราว บางบ้านก็จะตั้งรูปเคารพขึ้นหิ้งพระ (เข่งปลา) ไปพร้อมๆ กับเจ้าครูหมอใด 8 คน และยังมีหิ้งพระพุทธรูปอื่นๆ ภายในบ้าน นอกจากนี้ บางบ้านอาจจะมีภาพวาดนับถือพระพื้นางศรีสุพรรณกัลยา ที่สาวของพระนเรศวรด้วย “เพราะนางศรีสุพรรณกัลยามีเลือดนักรู้เข้าไปปาดคอกผู้พันทหารพม่าจนเสียชีวิต และทำให้เจ้าฝ่ายทำศึกชนะได้สำเร็จคนไทใหญ่เรารู้ว่านางเป็นคนต่อสู้กับทหารพม่าคนหนึ่ง”

ไม่ว่าพระนริศหรือสมเด็จพระนเรศวรจะถูกบันทึกเป็นประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่มากน้อยเพียงใดจะเป็นจริงหรือไม่ทั้งในประวัติศาสตร์ไทยหรือประวัติศาสตร์คนไทใหญ่ แต่หากเราพิจารณาเรื่องราวและเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระนเรศวร ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์และการให้ความเคารพนับถือในบริบทเงื่อนไขการเผชิญหน้ากันระหว่างชาวไทใหญ่กับรัฐชาติพม่าและไทใหญ่ในความสัมพันธ์กับรัฐไทยแล้ว เราอาจจะพบว่า ในบริบทเงื่อนไขเหล่านี้ ประวัติศาสตร์พระนเรศวร เรื่องเล่าถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือและสัญลักษณ์ต่างๆ ในหลายระดับ

ระดับแรก เป็นสัญลักษณ์ความหมายที่สื่อสารกันระหว่างชาวไทใหญ่ในความสัมพันธ์กับรัฐชาติพม่า โดยกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ได้ใช้ “ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพระนเรศวร” เพื่อหลอมรวมกำลังใจของชาวไทใหญ่และทหารไทใหญ่ด้วยกัน การที่พระนเรศวรมีภาพและเรื่องเล่าของ “นักรบผู้กล้าทำรบกับพม่าและสามารถเอาชนะพม่า” ได้ในหลายครั้งหลายครา การดอกรำเรื่องเล่าอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ เกี่ยวกับพระนเรศวรที่ช่วยเหลือกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ได้สร้างความรู้สึกร่วมหล่อหลอมรวมจิตใจของทหารชาวไทใหญ่เข้าไว้ด้วยกัน ภาพของพระนเรศวรผู้กล้าและเอาชนะพม่าได้นั้น ทำให้ทหารไทใหญ่

เกิดความหึกเหิมกล้ำต่อผู้เจกเช่นเดียวกับจิตใจอันหาญกล้าของพระนริศที่ได้เคยต่อสู้กับพม่าให้เห็นในอดีต และดังนั้น การเอาชนะพม่าสำหรับคนไทใหญ่แล้วจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้เสมอหากผืนที่กำลังรวมตัวกันเพื่อการต่อสู้ดังที่ภาพและเรื่องเล่าของพระนริศและกองกำลังของพระนริศได้บอกเล่าต่อกันมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ระดับที่สอง เป็น “สัญญาะ” ทางวัฒนธรรมที่ชาวไทใหญ่ ใช้สื่อสารกับรัฐไทยและคนไทยในสังคม ในระดับนี้ อาจมองจุดเริ่มต้นได้จากการที่กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ใช้สื่อสารกับทหารและรัฐบาลไทยในความสัมพันธ์กับรัฐไทยช่วงบริบทเงื่อนไขที่กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ตกเป็นรัฐกันชนให้กับรัฐไทย ขณะที่ในช่วงเวลาต่อมา “สัญญาะ” เกี่ยวกับพระนเรศวรถูกส่งผ่านมายังชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นกับคนไทยในสังคมในบริบทที่คนไทใหญ่ถูกทำให้พลัดถิ่นอาศัยอยู่กลายมาเป็นชุมชนพลัดถิ่น มาเป็นแรงงานในเมืองไทย ตกทุกข์ได้ยากจากการคุกคามของรัฐบาลพม่า

ในบริบทเงื่อนไขดังกล่าว ประวัติศาสตร์ของพระนเรศวรถูกใช้เพื่อตอกย้ำให้เห็นว่า *ความเป็นไทใหญ่กับความเป็นไทย* คนไทใหญ่กับคนไทยคือเครือญาติพี่น้องกันผ่านการมีพระนเรศวรกษัตริย์องค์เดียวกัน และซึ่งพระนเรศวร พระเจ้าแผ่นดินที่ทั้งคนไทใหญ่และคนไทยต่างนับถือนั้น ในอดีตที่ผ่านมาพระนเรศวรก็เคยออกไปสู้ศึกกับศัตรูคือพม่าเพื่อช่วยเหลือเจ้าฟ้าคำกาแสนน้อยหรือเจ้าฟ้าไทใหญ่ที่ตกทุกข์ได้ยากได้รับภัยเดือดร้อนจากศัตรูเช่นกัน ดังนั้น สัญญาะของพระนเรศวรที่ถูกสื่อ จึงต้องการบอกว่า คนไทยกับคนไทใหญ่ไม่ใช่ใครอื่นไกล แต่คือเครือญาติพี่น้องกันที่ร่วมรบกับศัตรูคนเดียวกันมาตั้งแต่ในอดีต การที่รัฐไทย คนไทยให้ความช่วยเหลือคนไทใหญ่ในยามที่พี่น้องตกทุกข์ได้ยากจึงเป็นเรื่องที่ถูกต้องและเป็นไปได้เพราะเป็นการช่วยเหลือพี่น้องในยามวิกฤติ ตรงนี้เองเราอาจบอกได้ว่าประวัติศาสตร์สมเด็จพระนเรศวรถูกใช้อย่างเจาะจงเพื่อเป็น “สัญญาะ” ทางวัฒนธรรมในการสื่อสารถึงความสัมพันธ์พี่น้องกันระหว่างคนไทใหญ่กับคนไทยผ่านการมีพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวกันและผ่านการมีศัตรูคนเดียวกัน

สรุป

เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ชาวไทใหญ่ได้เลือกหยิบขึ้นมา อย่างเช่น กรูหมั่นไต่ ผู้รู้ที่ได้รับการเคารพนับถือในหมู่ชาวไทใหญ่ เจ้าเสือข่านฟ้า กษัตริย์วีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรไทใหญ่ รวมไปถึงพระนเรศวร เป็นการจงใจหยิบยกมาตีความในลักษณะที่มีนัยต่อชีวิตทางสังคม

สำหรับชาวไทใหญ่ ในบริบทสถานการณ์ที่ชาวไทใหญ่กำลังเผชิญหน้ากับรัฐชาติไทยและรัฐบาลพม่า การเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับรัฐบาลทหารพม่าตั้งแต่ในช่วงปลายทศวรรษที่เก้า มาจนถึงปัจจุบันและในสถานการณ์ที่กองกำลังกู้ชาติจำเป็นต้องเป็นรัฐกันชนให้แก่ประเทศไทยเพื่อป้องกันการรุกรานจากพม่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เจ้าเสือข่านฟ้า กษัตริย์นักรบผู้กล้า เจ้ากรูหมั่นไต่ ผู้รู้ชาวไท

ใหญ่เคารพนับถือนับเนื่องจนถึงพระนริศ หรือพระนเรศวร ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกจงใจเลือกหยิบใช้ที่มีนัยความหมายต่อชีวิตทางสังคมของชาวไทยใหญ่ สัญลักษณ์และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริง (fact) ในอดีตหรือไม่ก็ตาม แต่สัญลักษณ์ เรื่องราวและประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้กลายมาเป็นความจริง (Real history) หรือกลายมาเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาวไทยใหญ่ ณ ปัจจุบันเพื่อใช้สร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วม (Historical Consciousness) ระหว่างชาวไทยใหญ่ด้วยกันเอง

สำหรับชาวไทยใหญ่เพื่อสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ในแง่หนึ่ง สัญลักษณ์และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากเจ้าเสือข่านฟ้า ครูหมอไตจนถึงสมเด็จพระนเรศวรคือการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ต่อคนไทยใหญ่เองในบริบทที่ชาวไทยใหญ่เกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลทหารพม่า พลัดที่นาที่อยู่อพยพกระแสนานเช่น ขณะที่ในอีกแง่หนึ่ง สมเด็จพระนเรศวร ที่ถูกสร้างผ่านพระธาตุพระนเรศวรที่เมืองงาย อ.เชียงดาว ซึ่งสร้างขึ้นในระดับรัฐไทยกับรัฐไทใหญ่ผ่านกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ คือสัญลักษณ์ของความเป็นไทยที่ถูกร่วมกันสร้างขึ้นระหว่างรัฐไทยกับรัฐไทใหญ่เพื่อบ่งบอกถึงความเป็นเพื่อนพ้องพี่น้องเดียวกันจากการที่เรามีศัตรูคนเดียวกันคือพม่า ขณะที่พระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนากิษะหรือพระธาตุพระนเรศวรคือ“สัตถุญะ” ที่ถูกส่งผ่านมายังชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นกับคนไทยในสังคมในบริบทที่คนไทยใหญ่ถูกทำให้พลัดที่นาที่อยู่อพยพกลายเป็นชุมชนพลัดถิ่น มาเป็นแรงงานในเมืองไทย ตกทุกข์ได้ยากจากการคุกคามของรัฐบาลพม่า ในบริบทเงื่อนไขดังกล่าว ประวัติศาสตร์ของพระนเรศวรเป็นไปเพื่อตอบคำถามไทใหญ่กับคนไทยคือเครือญาติพี่น้องกันจากการที่มีพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวกันและการมีศัตรูคนเดียวกัน

บทสรุป

พรมแดนรัฐชาติ วัฒนธรรมและความเป็นทางชาติพันธุ์: ชายแดนไทยพม่าภาคเหนือตอนบน

บริเวณชายแดนไทยพม่าด้านเหนือตอนบนในอดีตกาล ก่อนที่รัฐชาติสมัยใหม่ (Modern nation-state) อย่างรัฐชาติไทยและพม่าจะขีดเส้นแสดงอธิปไตยเหนือดินแดนและวางหลักการอยู่บนความเป็นเอกภาพของวัฒนธรรมชาติและความเป็นหนึ่งเดียวของคนในชาติ บริเวณนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นอาณาบริเวณ (Frontier) ในอดีตที่ผู้คน ชุมชน และรัฐมีปฏิสัมพันธ์กันในระดับต่างๆ ไม่ว่า ปฏิสัมพันธ์ของชุมชนชาติพันธุ์อันหลากหลาย ชาวกระเหรี่ยง มอญ ไต ฯลฯ ที่อาศัยมาช้านานหลายร้อยปี บางกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มไทใหญ่เคยมีอาณาจักรและระบบการปกครองแบบเจ้าฟ้าเป็นของตนเองมาช้านาน ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและชุมชนระหว่างเมืองเกิดขึ้นมาช้านานผ่านระบบการผลิต การแลกเปลี่ยนและการทำการค้าโดยมีพ่อค้าชาวไทใหญ่ พม่า และชาวจีนฮ่อ ฯลฯ เดินทางทำการค้าเชื่อมต่อระหว่างเมืองและชุมชน ตรงนี้เองที่ความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) และวัฒนธรรม (Culture) มีพลวัตและมีบทบาทในตัวเองต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนผ่านการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจวัฒนธรรมระหว่างกัน ความเป็น “ไท” จากเมืองต่างๆ ในเขตรัฐฉานกับภาคเหนือตอนบนไม่ได้มีความแตกต่าง/หรือถูกแบ่งแยกหรือมีเส้นกั้นพรมแดน (boundaries) ระหว่างกัน ภาษาไตและไทล้านนาที่คล้ายคลึงกัน ศาสนาพุทธที่ดำเนินกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันกลับยังทำให้พลวัตทางวัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์ไต่ทวนกลางกลุ่มชนอื่นๆ กลับมีความหลากหลายมากขึ้น

แต่เมื่อบริบทสถานการณ์เปลี่ยนไปในเงื่อนไขที่รัฐชาติจำต้องปรับตัวต่อแรงกดดันของอาณานิคมตะวันตกไม่ว่า การตั้งตอร์องกับมหาอำนาจตะวันตกนับตั้งแต่อังกฤษ ฝรั่งเศสเข้ามาขยายอาณานิคมในช่วงแรกและกับสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาในช่วงหลัง ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเย็นในเวลาต่อมา การสถาปนาอำนาจผ่านการสร้างพรมแดนของรัฐชาติสมัยใหม่ที่วางอยู่บนหลักการอธิปไตยเหนือดินแดน (Sovereignty) และแนวคิดพลเมือง (Citizenship) เพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวของคนในดินแดน รวมไปถึงการวางพื้นฐานของชาติบนความเป็นหนึ่งเดียวและวัฒนธรรมเดียวได้ลดทอนพลวัตความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์ลง “ความเป็นไทย” กลายเป็นวัฒนธรรมหลักเพียงหนึ่งเดียวที่รัฐชาติไทยสมัยใหม่ดักย้าความเป็นพวกพ้องคนในชาติ เทคนิควิธีแห่งอำนาจของรัฐชาติสมัยใหม่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่า การให้ความสำคัญกับสถานะของพลเมืองและความสำคัญแห่งอธิปไตยเหนือดินแดน รั่ว ลวดหนาม ทหาร ตำรวจ คือเครื่องมือในการปกป้องอธิปไตยของรัฐ การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชาติเพียงหนึ่งเดียวได้ลดทอนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ลงรวมไปถึงการสร้างผลกระทบต่อมาายาคติทางชาติพันธุ์ เช่น คนจีน มอญไท

ใหญ่ อีสาน หรือคนมุสลิมภาคใต้กลายเป็นคนไทย สถานภาพพลเมืองคนไทย ต้องเรียนภาษาไทย กลาง วัฒนธรรมไทยกลาง ขณะที่วัฒนธรรมพื้นถิ่นไม่ได้รับการยอมรับ หรือถูกมองว่าด้อยกว่า หรือ ความเป็นไทใหญ่ถูกแทนที่ด้วยภาพผู้ลี้ภัย คนไร้สัญชาติ หรือคนมุสลิมภาคใต้ถูกแทนที่ด้วยภาพ ผู้ก่อการร้าย เป็นต้น สำหรับกรณีของชาวไทใหญ่ พบว่า ความเป็นไท/ไต ได้ถูกสร้างข้อจำกัดจากการที่ พรมแดนรัฐชาติทำให้พรมแดนทางชาติพันธุ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมถูกลดบทบาทลงไป กลุ่มชาติพันธุ์ไท/ไตที่เคยมีรากทางวัฒนธรรม ภาษา และวัฒนธรรมร่วมกันเริ่มถูกแบ่งแยกโดยพรมแดนของรัฐ ชาติกลายมาเป็นคนไทในจีน, คนไทในสยาม คนไทในพม่า, คนไทเวียดนาม ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบทเงื่อนไขสถานการณ์ในกระแสโลกเปลี่ยนแปลงไป การเคลื่อนตัวของ กระแสโลกาภิวัตน์และกระบวนการข้ามพรมแดนรัฐชาติในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ไม่ว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสาร การขนส่งคมนาคมต่างๆ ความก้าวหน้าเหล่านี้ นำพาเศรษฐกิจทุน นิยมข้ามชาติขยายตัวมากขึ้น ปรากฏการณ์การข้ามชาติ การทะลุทะลวงรัฐ ลอดรัฐ ข้ามรัฐเกิดขึ้นอย่าง กว้างขวาง ไม่ว่า ขาเข้า ของเถื่อน แรงงานพลัดถิ่น ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ทำให้การสถาปนาอำนาจของ รัฐชาติสมัยใหม่ผ่านการขีดเส้นพรมแดน หลักการอธิปไตยเหนือดินแดนและวัฒนธรรมชาติเป็นหลัก เพียงวัฒนธรรมเดียวเกิดความลัทธิขัดแย้งและเกิดช่องโหว่แห่งอำนาจอย่างมากมาย รัฐชาติสมัยใหม่ กับการสถาปนาอำนาจแบบเดิมๆ ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์เริ่มถูกท้าทายมากขึ้น ชุมชนแห่งจินตนาการ ของรัฐชาติที่เคยวางอยู่บนความเป็นหนึ่งเดียว วัฒนธรรมชาติเริ่มเกิดภาวะวิกฤตและจำต้องปรับตัวใน สถานการณ์ที่รัฐชาติกำลังเผชิญหน้ากับกระแสเศรษฐกิจทุนนิยมโลกและ โลกาภิวัตน์ที่ท้าทายอยู่ใน ปัจจุบัน

ในแง่มุมนี้เอง งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการตอบข้อให้เห็นข้อถกเถียงทางวิชาการที่เกิดขึ้นใน 2 ประการ กล่าวคือ *ประการแรก* ในประเด็นเรื่อง “การข้ามพรมแดนรัฐชาติ”(Transnationalism) ที่ซึ่งงาน ของปฏฐา (2545) ได้ตั้งข้อสังเกตต่องานของAppadurai (1996, 2001) ที่ผ่านมานั้น งานวิจัยชิ้นนี้ พบว่า มีความเป็นไปได้ เพราะเมื่อกลับไปตรวจสอบข้อมูลในมิติทางสังคมประวัติศาสตร์แล้วมองผ่าน ความเคลื่อนไหวและสัมพันธ์ภาพของผู้คน ชุมชนและรัฐบนพื้นฐานของการปะทะประสานกันระหว่าง รัฐ วัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์ ทำให้เราเห็นว่าความคิดเรื่องกระบวนการข้ามพรมแดนรัฐชาติและ ปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายของผู้คน วัฒนธรรมและอัตลักษณ์นั้นเกิดขึ้นตลอดเวลา นับแต่อดีตกาลนาน มา ไม่ใช่เพียงเพิ่งเกิดขึ้นดังที่ Appadurai เสนอ อย่างไรก็ดีตาม เราอาจบอกได้ว่า กระบวนการข้ามพรม เแดนรัฐชาติในกระแสโลกาภิวัตน์เกิดขึ้นในหลายระดับและในความเข้มข้นที่สูงแตกต่างกันไปตามบริบท เงื่อนไขของแต่ละยุคสมัย ดังนั้น ในด้านหนึ่ง ข้อสังเกตของปฏฐา (2545) จึงมีประโยชน์ในแง่ของการ กลับไปพิจารณาเงื่อนไขบริบทของความแตกต่างในการมองกระบวนการข้ามพรมแดนรัฐชาติ ขณะที่อีกด้าน หนึ่งงานศึกษาของ Appadurai ก็ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการข้ามพรมแดนรัฐชาติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็น

กระบวนการที่เกิดขึ้นในระดับที่เข้มข้นรวดเร็วมากกว่าในอดีตอันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคม ฯลฯ

ประการที่สอง ประเด็นเรื่องพรมแดน(Boundaries)ของชาติ(State boundaries) วัฒนธรรม (Cultural boundaries)และชาติพันธุ์ (Ethnic boundaries) ที่ซึ่งงานศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาจำนวนมากให้ความสนใจในการพิจารณาอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ชุมชน และรัฐ งานนี้ได้ตอกย้ำให้เห็นว่า พรมแดนหรือเส้นแบ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อจำแนกแยกแยะหรือสร้างความ เป็นพวกพ้องนั้นเป็นกระบวนการในเชิงปฏิสัมพันธ์กัน ที่ซึ่งพรมแดนระหว่างรัฐชาติ วัฒนธรรมและ ชาติพันธุ์อาจเพิ่มพลวัตหรือจำกัด/ลดทอนซึ่งกันและกันในบริบทเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป เช่น ใน อดีตความเป็นรัฐสมัยเก่า (Traditional state) ที่ไม่ได้อิงอยู่กับการควบคุมดินแดนแต่เน้นการจัดการ กำลังคน ความเป็นรัฐสมัยเก่าเช่นนี้ในปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและผู้คนมันไม่ได้สร้าง “พรมแดน” (Boundaries) หรือเส้นแบ่งกันความหมายอย่างตายตัวแต่อย่างใด หากแต่กลับมี แต่กลับมีความยืดหยุ่น ในปฏิสัมพันธ์กับผู้คน ชุมชนและระหว่างรัฐด้วยกัน ซึ่งตรงนี้เองที่ได้ทำให้ความหลากหลายทาง วัฒนธรรมและทางชาติพันธุ์มีพลวัตในตัวเองผ่านความสัมพันธ์ทางการเมือง การค้าขาย การ แลกเปลี่ยน แต่เมื่อรัฐเปลี่ยนรูปแบบในแง่ของการสถาปนาอำนาจของรัฐชาติสมัยใหม่ผ่านเทคนิควิธี แห่งอำนาจ ถือหลักการใหม่บนการควบคุมดินแดนและควบคุมคน รูปแบบของรัฐชาติสมัยใหม่กลับ สร้าง “พรมแดน”หรือเส้นแบ่งและนัยความหมายที่ตายตัว เช่น ผ่านสถานะพลเมืองไทย ความเป็น ชาตินิยมและวัฒนธรรมนิยมที่ไปจำกัด/ลดทอนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์ ลง อย่างไรก็ตาม “พรมแดน”ของรัฐชาติเชื่อว่าจะพันนาการอย่างตายตัวตลอดไป เมื่อบริบท สถานการณ์เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์และทุนนิยมขยายตัว พรมแดนของรัฐชาติที่เคยสร้าง ขีดจำกัด/ลดทอนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์เริ่มถูกท้าทายมากขึ้นและเริ่มมีขีดจำกัด ในตัวเองในการทำหน้าที่เช่นเดิม ในแง่หนึ่ง จึงมีความเป็นไปได้ที่เราจะมองเห็นวัฒนธรรมและ ความเป็นชาติพันธุ์เริ่มปรับเปลี่ยนคอรองและเริ่มฟื้นตัวขึ้นอีกครั้งท่ามกลางสถานการณ์และบริบทที่ เปลี่ยนไป

ชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นในบริบทรัฐชาติไทย-พม่า

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพื้นที่ชายแดนไทย-พม่าได้เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่สะท้อนการเผชิญหน้า ของรัฐชาติกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังก่อตัวขึ้นอย่างเข้มข้น การเคลื่อนไหวของผู้คน สินค้าและ วัฒนธรรมที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติอย่างเข้มข้นทำให้รัฐไทยมีข้อจำกัด ไม่สามารถกำกับดูแลและควบคุม การหลั่งไหลเข้ามาของสินค้า ผู้คนและวัฒนธรรมที่ชายแดนได้อีกต่อไป การหลั่งไหลของแรงงานพลัด ถิ่นสัญชาติพม่า ยาเสพติด สินค้าเถื่อน ฯลฯ ได้กลายมาเป็นปัญหาที่รัฐชาติไทยยังปวดเศียรเวียนเกล้า หวั่นวิตกว่ากระทบต่อทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ในงานศึกษาชิ้นนี้ กลับพบว่า การก่อตัวขึ้นของชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นตามแนวชายแดนประเทศไทยกลับเป็นหนึ่งในผลผลิตของการเปลี่ยนผ่านอำนาจของชาติสองฟากฝั่งระหว่างไทยกับพม่าในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพม่า มีการเปลี่ยนการปกครองไปสู่ระบอบเผด็จการทหารพม่า ชาวไทใหญ่รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ลุกขึ้นสู้เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ตัวเอง ชุมชนไทใหญ่ในเขตรัฐฉานจำนวนมากถูกกดขี่กระทำการรุนแรงผ่านกลยุทธทางการเมืองต่างๆ ได้รับผลกระทบจากศึกสงคราม จนในเวลาต่อมาถูกทำให้กลายเป็นคนพลัดถิ่นจากผลพวงของความขัดแย้งและความรุนแรงจากรัฐบาลทหารพม่า ต้องอพยพออกจากบ้านเกิดเข้ามาเป็นคนพลัดถิ่นในเมืองไทย เมื่อข้ามฟากมายังฝั่งไทย ในบริบทที่เกิดการเปลี่ยนผ่านนโยบายรัฐชาติไทย ในช่วงกระแสสงครามเย็นและกระแสความคิดเรื่องโลกเสรีและคอมมิวนิสต์ รัฐไทยใหญ่ภายใต้การนำของกองกำลังกู้ชาติและการต่อสู้ของชาวไทใหญ่กลับกลายเป็นแนวกันชนของรัฐชาติไทยในสภาวะการเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ทั้ง คอมมิวนิสต์ และยาเสพติดในพม่าและจีน ความสัมพันธ์ของรัฐชาติไทยกับไทใหญ่ผ่านกองกำลังกู้ชาติจึงเป็นไปได้ด้วยดี จนกระทั่งรัฐชาติไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายไปตามกระแสเศรษฐกิจโลกแบบทุนนิยม ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติไทยกับรัฐพม่าเปลี่ยนแปลงเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าการลงทุน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัฐไทใหญ่ผ่านกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ไปด้วยเช่นกัน

สำหรับชาวไทใหญ่แล้ว การก่อตัวขึ้นของชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่น ดังเช่น ชุมชนบ้านคันสูง ซึ่งเป็นหนึ่งในชุมชนแรงงานไทใหญ่พลัดถิ่นตามแนวชายแดนไทยพม่าต่างเป็นผลผลิตของปฏิบัติการของรัฐชาติสองฟากฝั่งทั้งสิ้น

ไถใน-ไถนอกกับความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ในบริบททุนนิยมและรัฐชาติ

ในประเทศไทย คนไทใหญ่จำนวนมากที่ถูกทำให้พลัดถิ่นจากปฏิบัติการของรัฐชาติสองฟากฝั่งเมื่อพวกเขาข้ามฟากเข้ามายังฝั่งไทย พวกเขาไม่มีทางเลือกมากนัก เมื่อถูกปฏิเสธสถานภาพผู้ลี้ภัยทางการเมืองจากรัฐชาติไทย พวกเขาแสวงหาทางรอดด้วยการขายแรงงาน ทำงานรับจ้างเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพในระหว่างเส้นทางการพลัดถิ่น

แต่การขายแรงงานที่มีราคาถูกของพวกเขา ภายใต้อี่ห้อที่ถูกเรียกอย่างเป็นทางการ โดยรัฐว่า “แรงงานสัญชาติพม่า” กลับกลายเป็นปมปัญหาขัดแย้ง แย่งงานกันทำระหว่างคนท้องถิ่นตามแนวชายแดนที่บ้างเป็นคนเมือง และจำนวนมากเป็นคนไทใหญ่ ความขัดแย้งระหว่างชาวไทใหญ่ที่สะท้อนออกมาจากการฉ้อโกงของบ้านเวียงหาวกับบ้านคันสูงและกรณีทั่วไปในเขต 3อำเภอไชยปราการ ฝางและแม่อาย ในแง่หนึ่งบอกได้ว่า “ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่” ภายใต้อิทธิพลของการทุนนิยมในกระแสทุนนิยมโลกและการเปลี่ยนผ่านของรัฐชาติพม่าและรัฐชาติไทยไปสู่การค้าเสรีธุรกิจไร้พรมแดนมากขึ้นได้สร้างผลกระทบต่อความเป็นชาติพันธุ์ ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และกลับ

ถูกจัดจำแนกแยกแยะออกเป็นกลุ่มๆ ซึ่งในกรณีศึกษาพบว่า มีอย่างน้อยสามกลุ่มด้วยกัน คือ คนไถในหรือคนไทใหญ่ที่วางตัวเองบนสถานภาพพลเมืองไทย ขณะที่จำแนกตัวเองออกจากคนไทใหญ่อื่น ๆ ที่ถูกจัดเข้าพวกเป็นแรงงานสัญญาติพม่าอย่างคนไถนอกและไต่พม่าที่ยังคงต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่าในปัจจุบัน ขณะที่คนไถนอกคือคนไทใหญ่ที่ “ถูกทำให้พลัดถิ่น” ในบ้านของตัวเอง ต้องหนีตายมาพึ่งพิงรัฐชาติยังฝั่งไทย คนไถนอกในสถานะที่ตกอยู่ภายใต้รัฐชาติไทยที่ด้านหนึ่งต้องเดินตามทุนที่กำลังขยายตัวตามชายแดนในรูปของสวนส้มและการเกษตรเชิงพาณิชย์ ตลอดจนภาวะกดดันจากเศรษฐกิจทุนนิยมโลก ขณะที่อีกด้านหนึ่งต้องปกป้องรักษาอธิปไตยเหนือดินแดน คนไถนอกจึงกลายเป็น “แรงงานรับจ้างราคาถูก” ที่สอดคล้องกับตรรกะทุนนิยมซึ่งต้องการลดต้นทุนการผลิตและแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดจากแรงงานและการพลัดถิ่นของพวกเขา ส่วนคนไต่พม่าเองยังคงต่อสู้ดิ้นรนจับอาวุธขึ้นสู้กับรัฐพม่า ที่ซึ่งรัฐไทยปฏิเสธที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวในกิจการภายในเฉกเช่นที่รัฐไทยเคยดำเนินการมาเมื่อหลายสิบปีก่อน

ภายใต้เงื่อนไขบริบทของการเปลี่ยนผ่านของรัฐชาติสองฟากฝั่งและในบริบทที่ทุนในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกำลังเติบโตในลักษณะเช่นนี้เอง ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่จึงไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่กลับถูกจำแนกแยกแยะออกเป็นหลากหลายกลุ่มและกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ ภายใต้เงื่อนไขบริบทดังกล่าว ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างไถใน-ไถนอก-ไต่พม่าจึงแยกไม่ออกจากปฏิบัติการของทุนและรัฐชาติสมัยใหม่

ไทใหญ่กับการกลายเป็นสินค้าของคนพลัดถิ่น

ชาวไทใหญ่ซึ่ง “ถูกทำให้กลายเป็นคนพลัดถิ่น” หลังไหลเข้ามายังฝั่งไทย การอพยพเข้ามาของพวกเขาได้สอดคล้องกับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำลังขยายตัวในประเทศไทย ที่ซึ่งอุตสาหกรรม ธุรกิจการเกษตรเชิงพาณิชย์ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมต้องการแรงงานราคาถูกเพื่อลดต้นทุนการผลิต ในแง่หนึ่ง การพลัดถิ่นและคนพลัดถิ่น ดังเช่น คนไทใหญ่ จึงได้กลายเป็น “สินค้า” เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์โดยกลุ่มทุนและรัฐชาติในภาวะเผชิญหน้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

กระบวนการจับจ้องมองคนพลัดถิ่นผ่านบัตรประจำตัว การโอนย้าย และคนใน มาตรการผ่อนผันแรงงานสัญญาติพม่า ลาว กัมพูชาจึงกลายเป็นความร่วมมือกันระหว่างทุนกับรัฐชาติ ด้วยการที่ทุนต้องรองรับรัฐใช้นโยบายและกฎหมายเปิดช่องและสบโอกาสให้มีการจ้างงานแรงงานไร้ฝีมือราคาถูก แม้ว่าด้านหนึ่งรัฐได้ใช้มาตรการแรงงานต่างด้าวและการจับจ้องมองเป็นเครื่องมือในการปกป้องอธิปไตย ควบคุมคนเข้าออกในดินแดน แต่อีกด้านนั้น กระบวนการจับจ้องมองนี้ได้กลายเป็นเครื่องมือที่เอื้ออำนวยในการสนับสนุนการแสวงหาประโยชน์จากการพลัดถิ่นของคนไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ด้วย

ดังนั้น การกดขี่ขูดรีดแรงงานจากค่าจ้างราคาถูกของนายทุน การโอนอ่อนผ่อนตามของรัฐในการตอบรับนายทุนที่ต้องการจ้างแรงงานราคาถูก การเก็บค่านายหน้า ค่าหัวคิวของกลุ่มอิทธิพลจากการ

เข้ามาเป็นแรงงาน คือ ความพยายามฉกฉวยเอาผลประโยชน์จากคนที่กำลังลำบาก “คนที่ถูกทำให้พลัดถิ่น” เฉกเช่นคนไทใหญ่ คนพลัดถิ่นชาวไทใหญ่จึงมีใช้สิ่งใดนอกเสียจากการกลายเป็น “สินค้า” ในปฏิบัติการของทุนและรัฐในบริบทเศรษฐกิจทุนนิยมโลกที่ได้สร้างกระบวนการการเอาตัวเอาเปรียบผ่านการขูดรีดแรงงาน กดค่าจ้างและลดทอนศักยภาพการต่อรองของระบบแรงงานโดยรวมไปด้วย

คนไทใหญ่พลัดถิ่นสวนสัมพันธ์กับชุมชนต้นสูง: ประสบการณ์พลัดถิ่นกับการจัดวางตัวตนที่บ้านใหม่

การศึกษา “ประสบการณ์” ของคนพลัดถิ่นชาวไทใหญ่บริเวณชายแดนไทย-พม่า คือ การเลือกศึกษาชีวิตคนไทใหญ่พลัดถิ่นที่ปฏิเสธการมองประสบการณ์ของคนพลัดถิ่นในเชิงจิตวิทยาที่แสดงความทุกข์ทรมาน อารมณ์ไม่แน่นอน ฯลฯ และปฏิเสธการมองประสบการณ์คนพลัดถิ่นในเชิงบวกหรือลบที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างลงตัวหรือแสดงอัตลักษณ์ที่แตกกระจาย ดังเช่น งานศึกษาคนพลัดถิ่นที่ผ่านมา แต่งานวิจัยชิ้นนี้มองประสบการณ์การพลัดถิ่นของชาวไทใหญ่ในฐานะ “ปฏิบัติการทางสังคม” (Social Practices) ที่ผู้เล่าประสบการณ์คือผู้กระทำการ (active actors) แสดงบทบาทอย่างสร้างสรรค์ในฐานะหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่ทำการตีความใหม่และจัดวางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมสังคมและอัตลักษณ์ของคนเชื่อมโยงกับบริบทสถานการณ์ที่กว้างขึ้น (Sorensen 1997: 142-164)

จากการศึกษาประสบการณ์การพลัดถิ่นของคนไทใหญ่พบว่า ประสบการณ์การพลัดถิ่นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อนหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปของพื้นที่และกลุ่มคนที่ต้องเผชิญ (Sorensen 1997) ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้เปรียบเทียบประสบการณ์การพลัดถิ่นของคนไทใหญ่พลัดถิ่น 2 กลุ่มหลัก คือ *กลุ่มแรก* คือ ประสบการณ์ของชาวไทใหญ่พลัดถิ่นในปฏิสัมพันธ์กับทุนในสวนส้มและแหล่งงานอื่นๆ ซึ่งกลุ่มนี้ตกอยู่ภายใต้ชุดความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกันระหว่างชุดความสัมพันธ์แบบนายจ้าง-ลูกจ้างและความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ กับ *กลุ่มที่สอง* คือ ประสบการณ์ของชุมชนบ้านต้นสูง ซึ่งเป็นชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่ค่อยๆ ก่อร่างสร้างตัวพัฒนากลุ่มก้อนจนสามารถตั้งชุมชนแรงงานไทใหญ่พลัดถิ่นได้ในปัจจุบัน

สำหรับกลุ่มแรกอาจแบ่งเป็นสองกลุ่มย่อยคือ *กลุ่มที่หนึ่ง* เป็นชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่เข้ามาเป็นแรงงานตามที่ต่าง ๆ ทั้งในบริเวณชายแดนและเดินทางเข้าสู่เขตเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น/วัยทำงาน คนกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองหรือการไม่มีงานทำและการมุ่งแสวงหาโอกาสความก้าวหน้าในชีวิตที่อาจมองหาได้ในเมืองไทย กับ *กลุ่มที่สอง* คือชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการคุกคามของรัฐบาลโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรง กดขี่ข่มเหง การข่มขืน การบังคับให้ย้ายถิ่นฐาน กลุ่มคนเหล่านี้มักอพยพเข้ามาเป็นครอบครัวเพื่อหลบหนีภัยอันตรายเข้ามาพึ่งพิงเมืองไทย แต่กลับถูกปฏิเสธสถานภาพผู้ลี้ภัยทางการเมือง พวกเขาจึงต้องแสวงหาทางอยู่รอดด้วยการเป็นแรงงานรับจ้างราคาถูก

การศึกษาประสบการณ์ของชาวไทใหญ่พลัดถิ่นในปฏิสัมพันธ์กับทุนในรูปของสวนส้มนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ พบว่าในบริบทเงื่อนไขที่คนกลุ่มนี้ตกอยู่ภายใต้ “กระบวนการกลายเป็นสินค้าของคนพลัดถิ่น” จากสถานการณ์การขยายตัวของทุนในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและรัฐชาติไทย ประสบการณ์การพลัดถิ่นของพวกเขาในปฏิสัมพันธ์กับทุนในรูปของสวนส้มเป็นไปตามการจัดวางความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันระหว่างนายจ้าง-ลูกจ้างกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ทำให้พวกเขาต้องปรับตัวให้เข้ากับความสัมพันธ์ทั้งสองชุดนี้ ขณะที่ชีวิตทางสังคมของชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่บ้านใหม่ การจัดวางตัวตนของพวกเขาที่บ้านใหม่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงตัวเองกับความรู้สึกรักของบ้านเกิดผ่านเวทีพิธีกรรมศาสนา งานบุญหรืองานปอยที่ซึ่งความหมายทางวัฒนธรรมและระบบคุณค่ายังคงสอดคล้องกับระบบคุณค่าเดิมที่บ้านเกิด แม้ว่า ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นในสวนส้มจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน ทัศนคติระบบคุณค่าและความหมายใหม่ในชุดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับทุนในรูปแบบของสวนส้ม แต่ในชุดความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมกลับพบว่า เวทีกิจกรรมต่างๆ อย่างเช่น ที่บ้าน เวทีวัดศาสนา พิธีกรรมและงานบุญถูกใช้เป็นเวทีทางในการปรับเปลี่ยนจัดวางตัวตนและสร้างความคุ้นเคยของบ้านเกิดในที่ใหม่

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นการจัดวางความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันระหว่างนายจ้าง-ลูกจ้างกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างทุนในรูปสวนส้มกับชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่กลายมาเป็นแรงงานนั้น ได้สะท้อนให้เห็นว่า สวนส้มรูปแบบหนึ่งของทุนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไม่ได้มีปฏิบัติการที่เร้ากมมองเห็นได้ใน “ด้านลบ” เพียงด้านเดียวจากการกดขี่ขูดรีดหรือการเอารัดเอาเปรียบแรงงานอย่างตรงไปตรงมา แต่ทุนภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกลับมีปฏิบัติการที่ซับซ้อนและมีรูปแบบหลากหลายในบริบทเงื่อนไขของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การวางความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันระหว่างนายจ้าง-ลูกจ้างในแนวราบกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในแนวตั้งดังกล่าว ในแง่หนึ่งได้แปรเปลี่ยนภาพของทุนจากการเป็น “ผู้เอารัดเอาเปรียบ” ไปเป็น “ผู้อุปถัมภ์” ผ่านการทำให้เป็นที่พึ่งพา กัน ที่ในด้านหนึ่ง ได้ทำให้เกิดความรู้สึกรักถึงบุญคุณ การพึ่งพาตามคติความเชื่อและโลกทัศน์ทั้งของคนไทยและคนไทใหญ่ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง การเป็นผู้อุปถัมภ์ก็เพื่อที่จะทำให้ทุนแน่ใจได้ว่าจะยังคงมีแรงงานราคาถูกรองรับการทำงานอย่างต่อเนื่องต่อไป

ขณะที่เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาประสบการณ์ชุมชนไทใหญ่บ้านต้นสูงซึ่งตกอยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกันจากกระบวนการกลายเป็นสินค้าของคนพลัดถิ่นและพันธนาการของรัฐชาติจากชุดความคิดเรื่องสัญชาติ/คนต่างด้าว ประสบการณ์พลัดถิ่นของชุมชนต้นสูงมีความแตกต่างกับประสบการณ์พลัดถิ่นของคนไทใหญ่ในสวนส้มกลุ่มข้างต้น ตรงที่ชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นบ้านต้นสูงได้ใช้ระยะเวลาอันยาวนานในการก่อร่างสร้างชุมชน ได้ใช้ความเป็นชาติพันธุ์และวัฒนธรรมผ่านเวทีศาสนา พิธีกรรม และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นต่างๆ ทั้งคนพื้นถิ่น คนไทใหญ่ดั้งเดิม พระผู้ปฏิบัติธรรมจากภายนอก เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ รวมทั้งหน่วยราชการที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

ในพื้นที่เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของความเป็นพรรคพวกเพื่อนพ้องและความเป็นคนไทยเหมือนกัน ตรงนี้เองที่สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่มาจากต่างเมืองต่างที่ได้สลายไปเมื่อเกิดชุมชนขึ้น และในบริบทที่ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ดังที่กล่าวข้างต้น การสร้างชุมชนในปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายอำนาจกลุ่มอื่นๆ ในปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมได้ช่วยให้เกิดพลังการต่อรอง ทำให้การปรับเปลี่ยนชีวิตการจัดวางตัวตนที่บ้านใหม่มีความเป็นไปได้สูง สามารถมองเห็นอนาคตและเลือกจัดการควบคุมชีวิตตัวเองได้ในระดับหนึ่ง

พรมแดนรัฐชาติกับพรมแดนชาติพันธุ์: กรณีศึกษาไคโน-ไดนอก

อย่างไรก็ตาม ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่และวัฒนธรรมไทใหญ่กลับถูกตีกรอบจำแนก ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดังเช่นที่เกิดขึ้นระหว่างการสร้างพรมแดนทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มไทใหญ่สองกลุ่มหลักคือไคโนกับไดนอก สำหรับคนไคโนกับไดนอกนั้น แม้ว่าท่ามกลางความขัดแย้งซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการแย่งงานกันทำ แต่ในปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า มีกระบวนการเชื่อมพรมแดนทางชาติพันธุ์ความเป็นไคโนผ่านเวทีทางศาสนา งานบุญหรืองานปอยผ่านช่องทางของ “ระบบหั่ววัด” ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันทางพุทธศาสนา

ในแง่นี้เอง ระบบหั่ววัด ในด้านหนึ่งได้เอื้ออำนวยให้ชุมชนบ้านต้นสูงในฐานะไดนอกได้ใช้เป็นช่องทางในการปรับเปลี่ยนท่าทีแห่งความขัดแย้งกับคนไคโน เพื่อให้มีที่ทางร่วมกัน ขณะที่อีกด้านหนึ่ง เวทีทางศาสนาและงานบุญได้กลายเป็นที่ทางสำหรับคนไดนอกในระดับชุมชนได้แข่งขันแสดงความสามารถตามคติความเชื่อทางพุทธศาสนา และในระดับภายในชุมชนที่งานบุญกลายเป็นเวทีในการทำกิจกรรมร่วมทางสังคมกับคนในชุมชน

ดังนั้น เมื่อเราพิจารณาพรมแดนทางชาติพันธุ์กับพรมแดนของรัฐชาติจากกรณีสัมพันธภาพระหว่างไคโนกับไดนอกและไดพม่า จากความขัดแย้งของคนบ้านเวียงห้วยกับบ้านต้นสูงระหว่างไคโนกับไดนอก และจากกรณีไคโน-ไดนอกกับกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่หรือไดพม่าในเชิงเปรียบเทียบกัน สามารถชี้ให้เห็นว่าความเป็นไทใหญ่นั้นสามารถมีทั้งพลวัตและขีดจำกัดในการสร้างเส้นแบ่งเขตแดนทางชาติพันธุ์ในปฏิสัมพันธ์กับพรมแดนของรัฐชาติในบริบทเงื่อนไขที่แตกต่างกัน

ในกรณีเปรียบเทียบดังกล่าว ความขัดแย้งระหว่างไดนอกกับไคโนนั้น ทำให้เห็นว่า ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่มีขีดจำกัดจากการตีกรอบด้วยพรมแดนของรัฐชาติไทย ไม่ว่าจะจากชุดความคิดเรื่องแรงงานต่างด้าวและความเป็นพลเมืองไทยและจากผลกระทบของทุนในระบบทุนนิยมที่มองการพลัดถิ่นเป็นสินค้า ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจากการแย่งงานกันทำและส่งผลกระทบต่อเนื่องทางสังคมในการสร้างมายาคติเรื่องผู้ด้อยกว่า-สูงกว่าภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ดังนั้น พรมแดนทางชาติพันธุ์ที่ตีกรอบเส้นแบ่งความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันสามารถเกิดขึ้นได้จากการสร้างความหมายโดยพรมแดนของรัฐชาติและทุนดังที่กล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม ขณะเดียวกันความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ก็สามารถข้ามพ้นพรมแดนของรัฐชาติทั้ง

ไทยหรือรัฐพม่ากลับคืนเข้าสู่ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่สามารถรวมตัวและผนึกพลังของความเป็นไทใหญ่ได้เช่นกัน เมื่อพวกเขาต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับบริบทสถานการณ์บางอย่างที่มีการตระหนักรู้ทางชาติพันธุ์ร่วมกัน ซึ่งในกรณีนี้เห็นได้ชัดจากความรู้สึกร่วมในการเผชิญกับการคุกคามของพม่าและความรุนแรง การให้ความช่วยเหลือจึงเกิดขึ้นทั้งในกลุ่มของชาวไตเก่าหรือไตในกับไตนอก

พระนริศ-พระนเรศวรกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์

ประสบการณ์การพลัดถิ่นของชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่น ในงานศึกษานี้ ยังพบประสบการณ์ของการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ผ่านการใช้ประวัติศาสตร์และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในบริบทที่แตกต่างกันไปด้วย

สำหรับชาวไทใหญ่แล้ว ในบริบทสถานการณ์ที่พวกเขาเผชิญหน้ากับรัฐชาติไทยและพม่า การเกิดความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และการใช้ความรุนแรงในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เจ้าเสือข่านฟ้า กษัตริย์นครบ่อแก้ว เจ้าครูหมอบุ๊ ผู้ที่ชาวไทใหญ่เคารพนับถือนับเนื่องจนถึง พระนริศหรือ สมเด็จพระนเรศวรซึ่งถือเป็น “เจ้าขุนทองคำ” ในภาษาไทใหญ่หรือ “พระเจ้าแผ่นดิน” ในความหมายของไทยได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่จูงใจเลือกหยิบใช้ที่มีนัยความหมายต่อชีวิตทางสังคมของชาวไทใหญ่

สัญลักษณ์และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริงเท็จ (fact) ในอดีตหรือไม่ก็ตาม แต่สัญลักษณ์เรื่องราวและประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้กลายมาเป็นความจริง (Real history) หรือกลายมาเป็นประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่ปัจจุบันที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ระหว่างชาวไทใหญ่ด้วยกันเองและระหว่างคนไทใหญ่ รัฐชาติไทยและคนไทย

ในงานศึกษานี้พบว่าในบริบทเงื่อนไขการเผชิญหน้ากันระหว่างชาวไทใหญ่กับรัฐชาติพม่าและไทใหญ่ในความสัมพันธ์กับรัฐไทย ประวัติศาสตร์พระนเรศวรเรื่องเล่าต่างๆ ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือและสัญลักษณ์ อย่างน้อยสองระดับ คือ ระดับแรก เป็นสัญลักษณ์ความหมายที่สื่อสารกันระหว่างชาวไทใหญ่ในความสัมพันธ์กับรัฐชาติพม่า โดยกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ได้ใช้ “ประวัติศาสตร์พระนริศ” เพื่อหลอมรวมกำลังใจของคนไทใหญ่และทหารไทใหญ่เข้าไว้ด้วยกัน การที่พระนเรศวรมีภาพและเรื่องเล่าของ นักรบผู้ต่อสู้กับพม่าและการเอาชนะพม่า การดอกร้าเรื่องเล่าอภินิหารเกี่ยวกับพระนริศในการช่วยเหลือกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ เรื่องเล่าเหล่านี้ได้สร้างความรู้สึกร่วมหล่อหลอมจิตใจของทหารชาวไทใหญ่เข้าไว้ด้วยกัน ภาพของพระนริศ นักรบและทหารหาญผู้ชนะศึกพม่าทำให้ทหารไทใหญ่เกิดความหึกเหิมกล้าต่อสู้เฉกเช่นเดียวกับจิตใจอันหาญกล้าของพระนริศที่ได้เคยต่อสู้กับพม่ามาให้เห็นในอดีต และดังนั้น การเอาชนะศึกพม่าสำหรับทหารไทใหญ่แล้วจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้เสมอ หากผนึกกำลังรวมตัวกันเพื่อการต่อสู้ดังเรื่องเล่าของพระนริศและกองกำลังของพระนริศได้ถูกถ่ายทอดสืบต่อ

กันมา อย่างไรก็ตาม สำหรับชาวไทใหญ่ นั้น การสร้างจิตสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ผ่านการใช้ประวัติศาสตร์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสัญลักษณ์และเรื่องราวของเจ้าเสือข่านฟ้า-กษัตริย์นักรบผู้กล้าที่สร้างอาณาจักรไทใหญ่ ครูหมอไต-ผู้รู้ของชาวไต ไปจนถึงสมเด็จพระนเรศวรหรือเจ้าขุนหอคำ-ผู้รับชนะพม่า สัญลักษณ์เหล่านี้คือพลังในการผลิตซ้ำความหมายความเป็นคนไทใหญ่ร่วมกัน

ระดับที่สอง เป็นสัญลักษณ์ความหมายที่ชาวไทใหญ่สื่อสารกับรัฐไทยและคนในสังคมไทย ในระดับนี้ อาจมองจุดเริ่มต้นได้จาก “พระธาตุพระนเรศวรที่เมืองงาย” พระธาตุบรรจุอัฐิของพระนเรศวรจากเมืองหาง ที่กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ใช้สื่อสารกับทหารและรัฐบาลไทยในความสัมพันธ์กับรัฐไทย ช่วงที่กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ตกเป็นรัฐกันชนให้กับรัฐไทย ขณะที่ในช่วงต่อมา สัญลักษณ์เกี่ยวกับพระนเรศวรถูกผลิตซ้ำผ่าน “พระธาตุศรีกาญจนากิเยก” พระธาตุบรรจุอัฐิพระนเรศวรจากเมืองหางเช่นกัน ถูกส่งผ่านมายังชุมชนไทใหญ่พลัดถิ่นกับคนไทยในสังคมในบริบทที่คนไทใหญ่ถูกทำให้พลัดถิ่นาคาที่อยู่กลายมาเป็นชุมชนพลัดถิ่นและกลายมาเป็นแรงงานในเมืองไทย

ในบริบทเงื่อนไขดังกล่าว ประวัติศาสตร์พระนเรศวรถูกใช้เพื่อตอกย้ำให้เห็นว่า ความเป็นไทใหญ่กับความเป็นไทยคนไทใหญ่กับคนไทยคือเครือญาติพี่น้องกันผ่านการมีพระนเรศวรซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวกัน และซึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้นั้นในอดีตกาลนานมาพระองค์ได้เคยออกไปสู้รบกับศัตรูพม่าเพื่อช่วยเหลือเจ้าฟ้าคำก่ายน้อยหรือเจ้าฟ้าไทใหญ่ที่ตกทุกข์ได้ยากจากศัตรูเช่นกัน ดังนั้นคนไทยกับคนไทใหญ่จึงไม่ใช่ใครอื่นไกลแต่เป็นเครือญาติพี่น้องกันที่ร่วมรบกับศัตรูคนเดียวกันมาตั้งแต่อดีตกาล การที่รัฐไทยคนไทยให้ความช่วยเหลือคนไทใหญ่ในยามที่พี่น้องตกทุกข์ได้ยากจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ เพราะเป็นการช่วยเหลือพี่น้องในยามวิกฤติ ตรงนี้เอง เราอาจบอกได้ว่า ประวัติศาสตร์พระนเรศวรถูกใช้อย่างเจาะจงเพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการสื่อสารถึงความเป็นพี่น้องกันระหว่างคนไทใหญ่กับคนไทยผ่านการมีพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวกันและผ่านการมีศัตรูคนเดียวกัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤตยา อาชวนิจกุล 2544 ปัญหาการจัดการผู้อพยพจากประเทศพม่า ใน อัมพร จิรัฐติกร ไทยกับพม่า:

ข้อควรทำและไม่ควรทำ, โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค, กรุงเทพฯ

กฤตยา อาชวนิจกุล (บก.) 2547 คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง? มีจำนวนเท่าไร? ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ? เอกสารวิชาการลำดับที่ 2 โครงการพัฒนาและปรับปรุงฐานข้อมูลแรงงานต่างชาติดังกล่าว

งานต่างชาติดังกล่าว สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเอทท์, นิน นิน ไลน์ 2543 เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง :

ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

กฤตยา อาชวนิจกุล พรสุข เกิดสว่าง 2540 การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่า จากผู้ลี้ภัยสู่

แรงงานข้ามชาติ นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ขจร สุขพานิช 2521 คำบรรยายประวัติศาสตร์ไทย พ.ศ. 1600-2310 กรุงเทพฯ : ศักยิตสยาม

ขจักษ์ บุรุษพัฒน์ 2540 ชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา

ขุนวิจิตรมาตรา 2506 หลักไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535 ไท-กะได: เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับสตรี, ไท

คำ-ตั้ง-หลี่ กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตร ภูมิศักดิ์ 2519 ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ

กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร

เจีย ขรรจง 2529 ความเป็นมาของวัฒนธรรมโบราณในล้านนา-สิบสองปันนา เสนอต่อที่ประชุมวิชาการเรื่อง

“วัฒนธรรมล้านนากับสิบสองปันนา: ความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลง” จัดโดย

ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 22-24 พฤศจิกายน เชียงใหม่

-----2532ก. ระบบศักดินาของสิบสองพันนา เอกสารประกอบการประชุมเรื่องคนไทนอก

ประเทศ: พรหมแดนความรู้ จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

-----2532ข. คนเผ่าจ้วงในจดหมายเหตุ ใน การประชุมทางวิชาการเรื่อง “คนไทนอกประเทศ:

พรหมแดนความรู้ จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราช

สุดา สยามบรมราชกุมารี และภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ วันที่ 28-29 มกราคม

----- 2536 ไทลื้อสิบสองปันนาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน สิบสองปันนา กรุงเทพฯ :
สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ

จำลอง ทองดี 2540 สู้อยอดคอยในพม่า กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอส แอนด์ เค บุ๊คส์

จุลจักรพงศ์, พระองค์เจ้า 2505 เจ้าชีวิต กรุงเทพฯ : คลังวิทยา(พิมพ์ครั้งที่ 2)

ฉลาดชาย รมิตานนท์ วีระดา สมสวัสดิ์ และเรณู วิชาศิลป์ (บก.) 2541 ไท ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2540 ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไท กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เงินหลวี่ฟาน (ประพจน์ สุภรณ์มนตรี และประคิษฐ์ รตนะพน (แปล)) วิจัยปัญหาแหล่งกำเนิดของชาติ
ไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร

ชลธิรา สัตยวัฒนา 2533 คนไท (เดิม) ไม่ได้อยู่ที่นี้ กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ

----- 2543 สืบสานประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม ไปย๋เอว การศึกษาเชิงมานุษยวิทยา
กรุงเทพฯ : โครงการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชนชาติไท

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2540 การสำรวจแนวพรมแดนไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา กทม.: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชูสิทธิ์ ชูชาติ 2525 พ่อค้าวัวต่าง: ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ.

2398-2503. รายงานการวิจัย วิทยาลัยครูเชียงใหม่, เชียงใหม่

เดชา ตั้งสีฟ้า 2547 มองผ่านดวงตาของกะเหรี่ยง”คนอื่น”: สุวัธิ์วิทยาเพื่อการศึกษาผู้ถูกบังคับพลัดถิ่น
ในพื้นที่ระหว่างไทย-พม่า ใน วารสารไทยคดีศึกษา ฉบับเดือนกรกฎาคม

ตรี อมาตยกุล 2533 สมเด็จพระนเรศวรราชานุสรณ์ ใน วุฒิชัย มูลศิลป์ บก. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
400 ปีของการครองราชย์ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทาง
ประวัติศาสตร์และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี

จิรวุฒิ เสนาคำ 2547 แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์ ใน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (บก.) ว่า
ด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 38 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร,
กรุงเทพฯ

ทองแถม นาถจำนง 2532 คนไทในจีนโดยสังเขป ใน การประชุมทางวิชาการเรื่อง “คนไทนอกประเทศ:
พรมแดนความรู้ จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุ
ดา สยามบรมราชกุมารี และ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 28-29 มกราคม

ธงชัย วินิจจะกุล 2530 ประวัติศาสตร์การสร้าง “ตัวคน” ใน สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยวัฒน์ สถา

อานันท์ (บก.) อยู่เมืองไทย, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ ล

ธิดา สารยา 2537 กว่าจะเป็นคนไทย กรุงเทพฯ : ศยาม

ธีรภาพ โลหิตกุล 2538 คนไทในอุษาคเนย์ กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ

บรรจบ พันธุเมธา 2504 กาเลหม่านไต กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือ

----- 2522 ไปสอบคำไทย กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ

-----2526ก. กาเลหม่านไตในรัฐขาน กรุงเทพฯ : คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนัก

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

-----2526 ข. คนไท-ไทย(ไตลื้อ-ไตเหนือ) กรุงเทพฯ : การพิมพ์สตรีสาร

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ 2498 ไทยสิบสองปีนนา กรุงเทพฯ : คลังวิทยา

-----2504 เชียงใหม่และภาคเหนือ กรุงเทพฯ : คลังวิทยา

ปฤษฎา รัตนพฤกษ์ 2545 ปัญหาข้ามพรมแดนและสถานะไร้พรมแดน: โลกที่เปลี่ยนไปหรือมุมมองนัก

วิชาการที่เปลี่ยนไป? ใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บก.) วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับ ข้าม

พรมแดน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 15 ฉบับที่ 1

ประสิทธิ์ ลิปรีชา 2545 เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ: กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่าม

ศรี (บก.) วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับ ข้ามพรมแดน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1

ประเสริฐ ณ นคร 2532 ถิ่นที่อยู่ของชนเผ่าไทย เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง คติชนเผ่า

ไท สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 26-27 มิถุนายน พ.ศ. 2532

ปราณี กุลละวณิช 2529 จ้วง: ชนชาติไทในสาธารณรัฐประชาชนจีน กรุงเทพฯ : ศูนย์ภาษาและวรรณ

คดีไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

-----2532 คนไทและภาษาตระกูลไทในสาธารณรัฐประชาชนจีน ในการประชุมทางวิชา

การเรื่อง “คนไทนอกประเทศ:พรมแดนความรู้ จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรม

ราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 28-29 มกราคม

-----2538 ชื่อหมู่บ้านในมณฑลกว๋างสี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ใน

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติจ้วงและชนชาติไทย คณะอักษร

ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปราณี ศิริธร 2528 สารคดีเหนือแคว้นแดนสยาม เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ข้างเผือก

พรพรรณ จันทร โรจนานนท์ 2532 ไปยั่ว: บรรพบุรุษชนชาติไท ในการประชุมทางวิชาการเรื่อง คนไท
นอกประเทศ:พรมแดนความรู้ จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสดา สมามบรมราชกุมารี และภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 28-29 มกราคม

พระวิลาส วุฑฒินาโณ 2506 ประวัติพระเจ้าระแข่งและตำนานเมืองฝาง วัดปัญาราม, เชียงใหม่
พรณนิภา อพิณพวงค์ 2535 เจ้า ไพร กับความเปลี่ยนแปลงในสังคมล้านนาระหว่าง พ.ศ.2427-
2476 วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาเอกประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ

พิษณุ จันทรวีทัน 2539 ล้านนาไทยในแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง เขียนโดย ปีแอร์ โอรีด, เรียบเรียง
จากบันทึกต้นฉบับหอจดหมายเหตุแห่งชาติกรุงบรัสเซลส์ กรุงเทพฯ : การ์นด์

เพิ่มศรี อติชาติและสุทัศน์ กองขุนทด 2547 ระบบฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวของกระทรวงสาธารณสุข
ใน กฤตยา อาชวนิชกุล (บก) 2547 คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง มีจำนวนเท่าไร ระบบ
ฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ เอกสารวิชาการฉบับที่ 2 สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล หน้า 167-196

มหาวิทยาลัยนเรศวร 2540 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุสรณ์ โครงการรวบรวมหลักฐานประวัติ
ศาสตร์เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พิษณุโลก

มนตรี จงพูนผล และเสถียร ก่อเกียรติตระกูล 2547 ระบบฐานข้อมูลประชากรในประเทศไทยของ
สำนักบริหารทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ใน กฤตยา อาชวนิชกุล (บก)
คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง มีจำนวนเท่าไร ระบบฐานข้อมูลแบบไหน
คือคำตอบ เอกสารวิชาการฉบับที่ 2 สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
หน้า 39-70

แมกกีลาวรี, คาเนียล 2525 เมืองไทยที่ข้าพเจ้ารู้จัก กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุริยบรรณ

ยศ สันตสมบัติ 2543 หลักช้าง : ชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของคนไทได้คง กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
วิจิตรศิลป์

เรณู วิชาศิลป์ 2541 สังเขปภูมิหลังของชาวไทยใหญ่ในรัฐฉาน ในตลาดขาย รมิดานนท์ วิระดา สมสวัสดิ์
และเรณู วิชาศิลป์ (บก.) 2541 ไท ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เรณู อรรถฐาเมศร์ 2541 ประเพณีพิธีกรรมชาวไทยใหญ่บ้านใหม่หมอกจ้าม ในตลาดขาย รมิดานนท์
วิระดา สมสวัสดิ์ และเรณู วิชาศิลป์ (บก.) 2541 ไท ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

-----2546 ประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ท้องถื่นภาคเหนือ ลุ่มน้ำแม่มาว แม่สาวและแม่กก
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

วันดี สันติวุฒิมณี 2545 กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทย-พม่า
กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์(สังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา)มหาวิทยาลัย (สาขาวิชามานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เวณิกา บุญมาลี 2540 พม่า : นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ; มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ศิริพร ณ ถลาง 2545 ชนชาติไทนิทาน: แลลวดแฉ่นคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน กรุงเทพฯ: สำนัก
พิมพ์มติชน

ศรีศักดิ์ วลธิโกดม 2524 ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ

ศรีศักดิ์ วลธิโกดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ 2534 ไทยน้อยไทยใหญ่ไทยสยาม กรุงเทพฯ : มติชน

ศรีศักดิ์ วลธิโกดม และปรานี วงษ์เทศ 2536 จั๊ว: พี่น้องเผ่าไทยเก่าแก่ที่สุด กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

สงวน โชติสุขรัตน์ 2501 ตำนานเมืองเหนือ กทม.: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า 2503 พระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กรุงเทพฯ: องค์
การคำคุณฐา

สมพงษ์ วิทวัสศักดิ์พันธุ์ 2542 รายงานการวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่
โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.)

สรสวดี อ่องสกุล 2529 ประวัติศาสตร์ด้านนา เอกสารวิชาการชุดด้านนาคดีศึกษาลำดับที่ 2 โครงการ
ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ 2544 แบบรายงานพื้นที่ปลูกส้มและการคาดคะเนผลผลิต จังหวัด
เชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, เชียงใหม่

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ 2548 แบบรายงานพื้นที่ปลูกส้มและการคาดคะเนผลผลิต จังหวัด
เชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, เชียงใหม่

สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่ 2546 สรุปรายงานการขึ้นทะเบียนและต่อทะเบียนใบอนุญาต
ทำงานแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาวและกัมพูชาตามมติคณะรัฐมนตรี
19 ธ.ค. 2546 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่ กรมการจัดหางาน

สำนักงานบริหารแรงงานคนต่างด้าว 2547 ผลการดำเนินการจัดระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติ
พม่า ลาวและกัมพูชาที่น่าสนใจปีพ.ศ. 2547 ศูนย์ปฏิบัติการจัดระบบการทำงานของคนต่างด้าว
กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

เสถียร พันธรัณย์ และอัมพร ทิชะระ 2543 ท้องถิ่นสยามยุคพระพุทธเจ้าหลวง กทม.สำนักพิมพ์มติชน

(เรียบเรียงจาก Carl Bock 1884 Temples and Elephants: the narrative of a journey of exploration through upper Siam and Lao)

สุจิตต์ วงษ์เทศ 2526 **สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์

-----2527 **คนไทยไม่ได้มาจากไหน** ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ กรุงเทพฯ: เจ้าพระยา

----- 2529 **คนไทยอยู่ที่นี้** กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม

----- 2530 **เจ๊กป่นลาว** กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม

สุด แสงวิเชียร 2526 **ปัญหาการเคลื่อนย้ายของคนไทย** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม

สุมิตร ปิติพัฒน์ 2543 **"ไท" และ "จ้วง" ในมณฑลยูนนานสาธารณรัฐประชาชนจีน บทวิเคราะห์จากข้อ**

มูลภาคสนาม กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

----- 2544 **ความเป็นคนไทย** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์

สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง 2537 **นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาคที่ 1 ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกและ**

ตระกูลจีน-ทิเบต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

อนุমানราชธน,พระยา 2502 **เรื่องของชาติไทย** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์

บทความ

ชัชวาล จันทรวิจิตร ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสวนส้ม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 1 เชียงใหม่ 2548

http://www.reo01.com/REO01/article_1.html

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร 2547 **ปัญหาคนไร้สัญชาติที่แม่อาข : พวกเขาเป็นคนสัญชาติพม่า**

จริงหรือ? หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน 26 กันยายน

http://www.archanwell.org/autopage/show_page

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร 2545 **แก้ปัญหา “แม่อาข” จากมุมมองนักวิชาการ**

<http://www.mcot.or.th/> 10 ตุลาคม

ภาษาอังกฤษ

Agamben, Giorgio 1998 **Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life**. Trans. Daniel

Heller-Roazen. Standford, California: Stanford University Press.

Alvarez, Robert 1995 **The Mexican-US. Border: The Making of an Anthropology of**

Borderlands. In **Annual Review of Anthropology** Vol.24 pp 447-470

Alvarez, Robert and Collier ,G.A.1994 **‘The Long Hual in Mexican Trucking: Traversing**

the Borderlands of the North and the South’ in American Ethnologist vol.21,

no.3 pp.606-627.

Appadurai, Arjun 1996 **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization**.

Minneapolis: University of Minnesota Press

- 2001 **Globalization**. Durham: Duke University Press
- Bala, Poline 2002 **Changing Borders and Identities in the Kelabit Highlands; Anthropological Reflections on Growing Up in a Kelabit Village Near the International Border**. The institute of East Asia Studies, University Malaysia Sarawak (UNIMAS).
- Barth, Frederick 1969. **Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference**. Boston: Little Brown.
- Bryant, Raymond 1997 **The Political Ecology of Forestry in Burma 1824-1994**. Hawaii: University of Hawaii Press
- Chavez, Leo R. 1992 **Shadowed Lives: Undocumented Immigrants in American Society**. Harcourt Brace.
- Clifford, Jame 1994 Diasporas. In **Cultural Anthropology** Vol 9 No.4 Pp. 302-338
- Cohen, Abner 1965. **Arab border-villages in Israel: A study of Continuity and Change in Social Organization**. Manchester: Manchester University Press.
- Cohen, Anthony 1986 **Symbolising Boundaries : Identity and Diversity in British Cultures**. Manchester, UK: Dover, NH, USA : Manchester University Press
- Cohen, Anthony 2000 **Signifying Identities; Anthropological Perspectives on Boundaries and Contested Values**. London; Routledge.
- Cole, J.W. and E.R. Wolf 1974. **The Hidden Frontier: Ecology and Ethnicity in an Alpine Valley**. New York: Academic Press.
- Comaroff, Jean 1985 **Body of Power, Spirit of Resistance; the Culture and History of a South African People**. Chicago and London: University of Chicago Press
- Hallet, Holt S. 2000 **A Thousand Miles on an Elephant in the Shan States**. Chiang Mai: White Lotus Press
- DeCerteau, M. 1984. **The Practice of Everyday Life**. Trans. Steven F. Rendall. Berkeley: University of California Press.
- Decha Tangseefa 2003 **Imperceptible Naked-Lives& Atrocities: Forcibly Displaced Peoples& the Thai-Burmese In-between Spaces**. PhD Dissertation, University of Hawai'i at Manoa
- Driessen, H 1992 **on the Spanish-Morroccan Frontier: A Study in Ritual, Power and Ethnicity**. Oxford: Berg.

- Fishekesjo, Magnus 1993 **The Thanksgiving Turkey Pardon, the Death of Teddy's Bear, and the Sovereign Exception of Guantanamo**. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Global Witness 2004 **A Conflict of Interests: The uncertain Future of Burma's Forests**. A briefing document by Global Witness, September, available at www.globalwitness.org.
- Goodman, James 2000 Marginalisation and Empowerment: East Timorese Diaspora Politics in Australia. **Communal/Plural** Vol.8 No.1
- Gupta, Akhil & Ferguson, James 1997 Beyond 'Culture': Space, Identity and the Politic of Difference. In Akhil Gupta & James Ferguson (eds.) **Culture, Power And Place; Exploration in Critical Anthropology**. Durham and London: Duke University.
- Hortmann, 2002 Incorporation and Resistance: Borderlands, Transnational Communities and Social Change in Southeast Asia. Tokyo University of Foreign Studies.
- Jia Yan Jong 1986 "The Ancient Culture of the Tai People", JSS 76: 227-44.
- Lavie, Smadar and Ted Swedenburg 1996 **Displacement, Diaspora, and Geographies of Identity**. Durham: Duke University Press.
- Leach, Edmund Ronald 1954 **Political systems of highland Burma: a study of Kachin social structure**. London: London School of Economics and Political Science.
- 1960 The frontier of Burma. In **the Comparative Studies in Society and History** 3 (1) Pp 49-68.
- Lefebvre, Henri 1980 **The Production of Space**. Translated by Donald Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell
- Low, M Seta and Denise Lawrence-Zuniga 2003 **The Anthropology of Space and Place; Locating Culture**. Oxford: Blackwell Publishing.
- Moore, Donald S. 1998 Subaltern struggles and the politics of place: remapping resistance in Zimbabwe's Eastern Highlands. **Cultural Anthropology**. v. 13 no3 (August.) p. 344-81
- Natter, Wolfgang & John P. Jones. 1997 "Identity, Space and other Uncertainties" In George Benko and Ulf Strohmayer (eds.) **Space and Social Theory: Interpreting Modernity and Postmodernity**. Oxford: Blackwell Publisher.
- Panam, Awatsaya & Therese Caouete, Khaing Mar Kyaw Zaw, Sureeporn Punping 2004 **Migrant Domestic Workers: From Burma to Thailand**. Bangkok: Institute Of

- Population and Social Research, Mahidol University.
- Pile, Stive and Michael Keith 1997 **Geographies of Resistance**. London: Routledge.
- Rabinow, P (Ed.) 1984 **The Foucault Reader**. London: Peregrine.
- Rabinow, P and Dreyfus, H (Eds.) 1982 'The subject of Power' in **Michel Foucault: beyond structuralism and hermeneutics**. Brighton: Harvester.
- Rosaldo, Renato 1989 **Culture and Truth; The Remaking of Social Analysis**. Boston: Beason Press.
- Sai Myo Win 1998 Shan:The Thai-Burma border conflict and Shan resistance. A paper presented at a conference 'The Implementation of the Right to Self-determination as a Contribution to Conflict Prevention', held by UNESCO Center of Catalonia.
- Scott, James Goerge and John Percy Hardiman 1900-01 *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States, Pt.1 Vol1*. Rangoon: Superintendent of Government Printing and Stationary
- SHAN. 2003 a report on Shan-EU, Weekly Digest No. 60. In Shan Herald Agency for News, 7-13 September.
- SHRF.(Shan Human Rights Foundation) 1998 *Dispossessed ; A report on forced relocation and extrajudicial killings in Shan State, Burma*. Chiangmai; the Shan Human Rights Foundation
- SHRF. 2002 **License to Rape**. Chiang Mai: The Shan Human Rights Foundation.
- 2003 *Charting the Exodus from Shan State: Patterns of Shan Refugee Flow into Northern Chiang Mai Province of Thailand (1997-2002)*. Shan Human Rights Foundation.
- Sorensen, R Birgitte 1997 *The Experience of Displacement: Reconstructing Places and Identities in Sri Lanka*. In Karen Fog Olwig and Kirsten Hastrup 1997 **Siting Culture: The Shifting Anthropological Object**. London and New York: Routledge.
- Tapp, Nicholas 1989 **Sovereignty and Rebellion: the White Hmong of Northern Thailand**. London:Oxford University Press
- Tapp, Nicholas 2003 *Disporic Returns: The Sociology of a Globalised Rapprochement*. The Project on 'Communal Voluntary Diasporic Public Cultures', the Chiang Ching-Kuo Foundation
- Tambiah, Stanley Jeyaraja, 1985 **Culture, Thought, and Social Action: An Anthropological Perspective**. Cambridge, Mass: Harvard University Press

- Thongchai Winichakul 1994 **Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation**. Chiang Mai: Silkworm Books.
- T'ien Ju-K'ang 1984 **Religious Cults of the Pai-I along the Burma-Yunnan Border**. Southeast Asia Program (SEAP.), Cornell University
- Tsing, Anna 2000 The Global Situation, In **Cultural Anthropology**, Vol.15 No.3 pp.327-360
- United Nation 1994 Population Distribution and Migration. Paper prepared for the International Conference on Population and Development, Cairo. 5-14 September.
- Walker, Andrew 1999 **The legend of the golden boat: regulation, trade and traders in the borderlands of Laos, Thailand, China and Burma**. Richmond: Curzon.
- Wijeyewardene Gehan 1990. **Ethnic groups across national boundaries in mainland Southeast Asia**. Singapore: Institute Of Southeast Asian Studies
- 2001 Rethinking the Frontier of Burma. In Nicholas Tapp and Andrew Walker (eds.) **the Tai World; a Digest of Articles from the Thai-Yunnan Project Newsletter**. Canberra: Australian National University.
- Wilson, Thomas, and Hasting Donnan 1994 **Border approaches: anthropological perspectives on frontiers**. Ireland: Anthropological Association of Ireland; Lanham,Md.: University Press of America.
- 1998 "Nation, State and Identity at International Borders" In Wilson, Thomas and Donnan, Hasting (eds.) **Borders Identities: Nation and State at International Frontiers**. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2001 **Border: Frontiers of Identity, Nation and State**. Oxford& New York: Oxford Publication.
- Wyatt, David 1984 **Thailand: A Short History**. Bangkok: Thai Wattana Panich
- Yos Santasombat 2001 **Lak Chang: A Reconstruction of Tai Ethnic Identity in Daikong**. Canberra: Pandanus Books, The Australian National University.

ภาคผนวก

บทที่ 2

ตารางที่ 1 แสดง จำนวนชาวเขาและชนกลุ่มน้อยที่กรมการปกครองจัดเก็บข้อมูลและออกบัตรประจำตัว (บัตรสีประจำกลุ่ม)¹

กลุ่ม	มีอยู่/จังหวัด	จำนวน/คน
บุคคลบนพื้นที่สูง(บัตรสีฟ้า)	20	180,212
อดีตทหารจีนคณะชาติ(บัตรสีขาว)	3	8,703
จีนฮ่ออพยพ(บัตรสีเหลือง)	3	4,359
จีนฮ่ออิสระ(บัตรสีขาวขอบส้ม)	4	12,725
ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า(บัตรสีชมพู)	9	22,321
ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าหลัง 9 มี.ค.2519 (มีถิ่นที่อยู่ถาวร)(บัตรสีส้ม)	9	42,879
ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าหลัง 9 มี.ค. 2519 (อยู่กับนายจ้าง)(บัตรสีม่วง)	9	17,902
ญวนอพยพ(บัตรสีขาวขอบน้ำเงิน)	13	14,940
ลาวอพยพ(บัตรสีฟ้าขอบน้ำเงิน)	3	7,095
เนปาลอพยพ(บัตรสีเขียว)	1	988
อดีตจีนคอมมิวนิสต์มาลาชา(บัตรสีเขียว)	3	74
ไทลื้อ(บัตรสีส้ม)	3	2,040
ผิทองเหลือง(บัตรสีฟ้า)	2	85
ผู้อพยพเชื้อสายไทยจากเกาะกงกัมพูชา ก่อน 15พ.ย.2520 (บัตรสีเขียว)	1	4,939
ผู้อพยพเชื้อสายไทยจากเกาะกงกัมพูชาหลัง 15พ.ย.2520 (บัตรสีเขียว)	1	4,020
ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากกัมพูชา(บัตรสีขาวขอบแดง)	1	2,204
ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทยเข้ามาก่อน 9 มี.ค.2513 (บัตรสีเหลืองขอบน้ำเงิน)	4	619
ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทยเข้ามาหลัง 9 มี.ค.2513 (บัตรสีเหลืองขอบน้ำเงิน)	4	1,386
ชุมชนบนพื้นที่สูง (บัตรสีเขียวขอบแดง)	20	186,929
รวม		514,424

¹ อ้างอิงจากมนตรี จงพูนผล และเสถียร ก่อเกียรติตระกูล 2547 ระบบฐานข้อมูลประชากรในประเทศไทยของสำนักงานบริหารทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ใน ฤกษ์ดา อาชวนิชกุล (บก.) คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง มีจำนวนเท่าไร ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ เอกสารวิชาการฉบับที่ 2 สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล หน้า 50-51

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามประเภทของบุคคล²

ประเภทบุคคล	ชาย	หญิง	รวม
ประเภทที่ 1 คือคนที่เกิดและมีสัญชาติไทยโดยแจ้งเกิดภายใน 15 วันตามที่กฎหมายกำหนดเริ่มใช้เลขบัตรประชาชนสำหรับเด็กที่เกิดตั้งแต่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2526	9,037,274	8,396,732	17,434,006
ประเภทที่ 2 คือคนที่เกิดและมีสัญชาติไทยแต่แจ้งเกิดเกิน 15 วันตามที่กฎหมายกำหนด	384,272	466,821	851,093
ประเภทที่ 3 คือคนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญคนต่างด้าวและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านก่อน 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2527	19,492,110	20,233,230	39,725,340
ประเภทที่ 4 คือ คนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวและได้มีการย้ายเข้าในทะเบียนบ้านขณะที่ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน (ระหว่าง 1 มกราคม-31 พฤษภาคม พ.ศ. 2527)	130,453	120,896	251,349
ประเภทที่ 5 คือคนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวอยู่แล้วได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อและรายการบุคคลเข้าในทะเบียนบ้าน	1,253,004	1,276,598	2,529,602
ประเภทที่ 6 คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่มีมติคณะรัฐมนตรีให้เป็นบุคคลเข้าเมืองชอบด้วยกฎหมายและได้สิทธิอยู่ชั่วคราวและคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย	189,693	160,634	350,327
ประเภทที่ 7 คือ บุตรของคนประเภทที่ 6 ซึ่งเกิดในเมืองไทย	21,487	20,256	41,743
ประเภทที่ 8 คือ คนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยหรือคนต่างด้าวที่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมาย	62,082	63,736	125,818
รวม	30,570,375	30,738,903	61,309,278

² อ้างอิงจากมนตรี จงทุนผล และเสถียร ก่อเกียรติตระกูล 2547 ระบบฐานข้อมูลประชากรในประเทศไทยของสำนักงานบริหารทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ใน กฤตยา อาชวนิจกุล (บก) คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง มีจำนวนเท่าไร ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ เอกสารวิชาการฉบับที่ 2 สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล หน้า 64-65

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างการตรวจสอบคุณภาพแรงงานต่างด้าวตามประเภทต่างๆ ปี 2543-2545³

ปี	ผู้มารับการตรวจ	ประเภท 1	ประเภท 2	ประเภท 3
2541	4,501 ⁴	82,345	1,557	316
2542	99,974	93,578	1,275	898
2543	111,445	108,963	1,348	1,134
2544	122,652	120,709	1,185	758
2545	448,480	437,075	6,100	5,305
2547	817,254	672,636	9,532	809

ตารางที่ 4 แสดงเปรียบเทียบผลการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว จำแนกตามจังหวัดปี 2544-2547⁵

จังหวัด	ผลการจดทะเบียนปี 2544	ผลการจดทะเบียนปี 2545	ผลการจดทะเบียนปี 2546	ผลการจดทะเบียนปี 2547
ทั่วประเทศ	568,249	409,339	288,780	814,247 ⁶
1.กรุงเทพ	110,536	72,811	50,243	152,163
2.สมุทรสาคร	49,145	37,047	28,480	74,225
3.ตาก	47,489	41,528	31,981	50,961
4.เชียงใหม่	28,874	22,042	17,090	48,502
5.ระนอง	25,281	22,402	14,164	30,158
6.สมุทรปราการ	23,075	15,086	9,855	27,027

³ อ้างอิงจากเพิ่มศรี อติชาติและกฤษณ์ กองขุนทด 2547 ระบบฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวของกระทรวงสาธารณสุข ใน กฤตยา อาชวนิชกุล (บก) คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง มีจำนวนเท่าไร ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ เอกสารวิชาการฉบับที่ 2 สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล หน้า 183

⁴ ตัวเลขผู้มารับการตรวจในปีพ.ศ. 2541 และปีพ.ศ. 2542 ไม่ได้ผลรวมที่ตรงกับจำนวนของการตรวจคนในประเภทต่างๆ ขณะที่ปีพ.ศ. 2546 ผู้ศึกษาไม่สามารถหาข้อมูลได้

⁵ รวบรวมข้อมูลจาก สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน 2547

⁶ จำนวนตัวเลขดังกล่าวเป็นตัวเลขการออกใบอนุญาตทำงานให้กับแรงงานต่างด้าวที่มาจดทะเบียนคนต่างด้าว ซึ่งพบว่า ปีพ.ศ. 2547 มีคนต่างด้าวที่ขอวีซ่าเข้ามา และกลับพำนักมาจดทะเบียนทั้งสิ้นถึง 1,284,920 คน แบ่งเป็นผู้อยู่ในวัยทำงาน 1,019,110 คน แต่ในจำนวนนี้มีผู้มาขอใบอนุญาตทำงานเพียง 814,247 คน ขณะที่อีกจำนวน 214,863 คนไม่ได้มาขอใบอนุญาตทำงาน ส่วนคนต่างด้าวที่มาจดทะเบียนแต่ไม่ได้ขอใบวัยทำงานมี 103,082 คน แบ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 93,082 คน กับผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 10,000 คน

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าในเขตอำเภอฝาง แม่ฮายและ
ไชยปราการ⁷

อำเภอ	ปี พ.ศ. 2544	ปี พ.ศ. 2545	ปีพ.ศ. 2546	ปี พ.ศ. 2547
รวมทั้งจังหวัดเชียงใหม่	28,874	22,042	17,090	48,502 ⁸
ฝาง	7,552	5,774	5,816	18,838
แม่ฮาย	1,956	1,139	893	8,535
ไชยปราการ	840	311	364	2,617

⁷ ข้อมูลจากสำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่ 2546, 2547

⁸ ตัวเลขนี้เป็นจำนวนแรงงานต่างด้าวที่กระทรวงแรงงานออกใบอนุญาตการทำงานไว้ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนตัวเลขคนต่างด้าวสัญชาติพม่า ชาวเถะกัมพูชาที่มาขึ้นทะเบียนเพื่อจัดทำทะเบียนราษฎรทั้งหมดของเชียงใหม่ ข้อมูล ณ 15พ.ย. 2547 มีจำนวน 82,959 คน